

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA TAKTYKI OGÓLNEJ

Do użytku służbowego

Egz. Nr2.

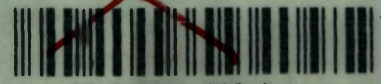
Płk dr Witold LIDWA

WPŁYW ZADAŃ OBRONY TERYTORIALNEJ NA PRZEOBRAŻENIA W TAKTYCE OGÓLNEJ

pk. „TAKTYKA – 1”

~~Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej~~

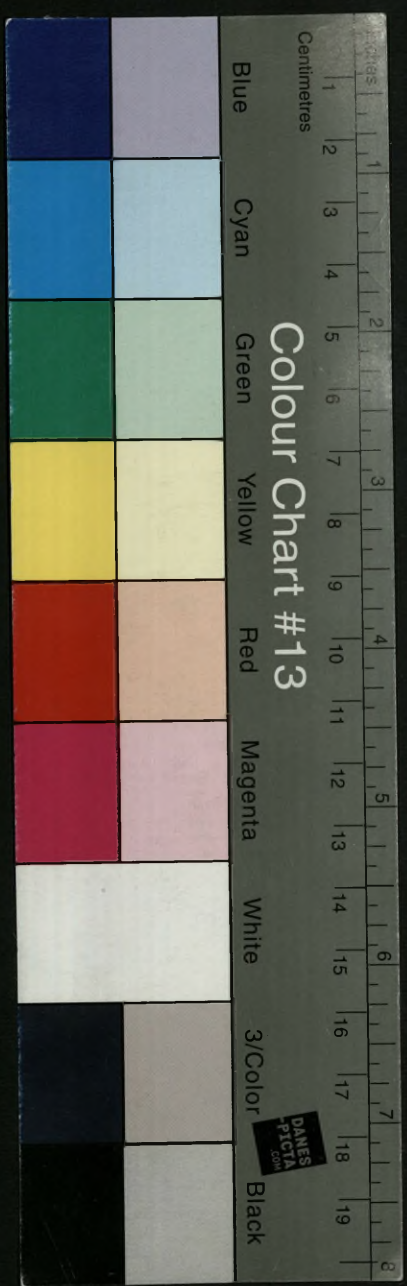
~~S 3891~~

~~05-003891-002-0~~

WARSZAWA

68910

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA TAKTYKI OGÓLNEJ

Do użytku służbowego

Płk dr Witold LIDWA

**WPLYW ZADAŃ OBRONY TERYTORIALNEJ NA PRZEOBRAŻENIA W
TAKTYCE OGÓLNEJ**
pk „TAKTYKA -1”

WARSZAWA

1998

RECENZJA

płk prof. dr hab. Stanisław ŚLADKOWSKI

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	4
1. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE.....	6
1.1 Przedmiot i cel badań	6
1.2 Problemy i hipotezy	7
1.3 Metody i teren badań	9
2. RYS HISTORYCZNY PRZEOBROŻEŃ W TAKTYCE WALKI.....	11
3. OBRONA TERYTORIALNA W SYSTEMIE OBRONNYM RP.....	16
3.1 Struktura obrony terytorialnej.....	16
3.2 Skład i zadania poszczególnych elementów struktury	17
3.2.1 Terytorialne organy dowodzenia	17
3.2.2 Wojska obrony terytorialnej	23
3.2.3 Formacje układu pozamilitarnego podległe administracji rządowej	31
3.2.4 Infrastruktura operacyjnego przygotowania obszaru kraju	36
4 PRZEOBRAŻENIA W TEORII DZIAŁAŃ TAKTYCZNYCH JAKO POCHODNA FUNKCJONOWANIA OBRONY TERYTORIALNEJ.....	38
4.1 Działania ofensywne.....	40
4.1.1 Natarcie.....	40
4.1.2 Bój spotkaniowy.....	44
4.1.3 Pościg	44
4.2 Działania defensywne.....	45
4.2.1 Obrona.....	45
4.2.2 Działania opóźniające.....	49
4.3 Działania uzupełniające.....	54
4.3.1 Przemieszczenia wojsk.....	54

4.3.2 Ochrona i obrona obiektów	60
4.3.3 Działania przeciwdywersyjne.....	61
4.3.4 Działania przeciwdesantowe.....	62
4.3.5 Działania nieregularne	63
5 WNIOSKI I KONSTATACJE	72
ZAKOŃCZENIE.....	80
WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW.....	81

WSTĘP

Spośród wielu czynników wpływających na rozwój taktyki na przestrzeni dziejów najistotniejsze znaczenie wywierał zawsze postęp techniczny. Był on niejednokrotnie stymulatorem rewolucyjnych zmian na polu walki. Sądzić należy, że i dobie współczesnej ten właśnie czynnik wywiera i wywierał będzie inspirujący wpływ na teorię użycia wojsk w walce i ich struktury organizacyjne. Nie jest to jednak czynnik jedyny. Ważnymi są i inne, trudniej dostrzegalne a jednak stanowiące o zmianach w teorii walki.

Zaliczył bym do nich doktrynę obronną i wynikające z niej koncepcje obrony uwzględniające wielkość sił zbrojnych. Istnym czynnikiem są uwarunkowania sojusznicze rzutujące zarówno na liczebność sił zbrojnych jak i strategiczną koncepcję obrony. W dobie ograniczeń wynikających z podpisanych zobowiązań międzynarodowych (CFE-1) a jednocześnie potrzeby uzyskania samowystarczalności obronnej, podobnie jak w innych państwach europejskich, przyjęto koncepcje powszechnej obrony narodowej, w której istotne znaczenie, obok nielicznych wojsk operacyjnych spełniać ma szeroko rozumiana obrona terytorialna. Wkomponowanie jej w system obrony państwa oraz powierzenie zadań o istotnym znaczeniu dla obronności zmusza do dokonania wnikliwej analizy i oceny wpływu przewidzianych do wykonania przez nią zadań na działania taktyczne.

W dość rozległej literaturze przedmiotu znaleźć można wiele pozycji traktujących o roli i znaczeniu wojsk obrony terytorialnej oraz ich wpływie na zwiększenie możliwości obronnych¹. Istnieje także cała gama literatury rozwiązującej problemy przygotowania i prowadzenia działań przez wojska operacyjne².

¹ Do najistotniejszych pozycji o tej problematyce należą pozycje B. Balcerowicza, Strategia obronna RP lat dziewięćdziesiątych; J. Marcza i J. Pawłowskiego, O obronie militarnej Polski przełomu XX i XXI w.R. Jakubczaka i J. Marcza, System obrony terytorialnej III Rzeczypospolitej.

² Choćby wspomnieć autorów takich pozycji jak: M. Huzarski, Natarcie związku taktycznego w wymiarze powietrzno lądowym: Działanie dywizji II rzutu operacyjnego korpusu; Obrona związku taktycznego. W Kaczmarek, Natarcie

Dostrzega się natomiast niedostatek opracowań syntetycznych, obejmujących problematykę działań taktycznych obydwu komponentów sił zbrojnych. Podjęte badania mają więc na celu wypełnienie tej luki a także określenie zmian w taktyce ogólnej o jakie należy wzbogacić jej teorię, aby scalała ona formy i sposoby prowadzenia działań obydwu składowych sił zbrojnych.

Badaniami objęto okres od powstania koncepcji obrony terytorialnej do roku bieżącego (1998). Rozważania nad problematyką zawartą w tytule opracowania przedstawiono w pięciu rozdziałach merytorycznych.

W rozdziale pierwszym przedstawiono cel badań, sformułowano problem główny, zadania badawcze i hipotezę roboczą. Przedstawiono także metody badawcze przy pomocy których rozwiązywano poszczególne problemy oraz teren badań.

Rozdział drugi charakteryzuje zmiany jakie zaszły w taktyce na przestrzeni dziejów ze szczególnym zwróceniem uwagi na przyczyny tych zmian.

W rozdziale trzecim dokonano analizy poszczególnych elementów struktury wskazując na zadania jakie mogą one wykonywać na rzecz obronności oraz bezpośredniej walki z potencjalnym agresorem.

Rozdział czwarty zawiera wyniki badań wskazujące na przeobrażenia jakie zachodzą w teorii działań taktycznych w związku z funkcjonowaniem obrony terytorialnej. Wyniki te dotyczą głównych składowych zaproponowanej w części wstępnej tego rozdziału, struktury działań taktycznych.

Rozdział piąty jest syntezą wyników badań, potraktowanych jednak jako badania wstępne, wymagające dalszego naukowego opracowania uwzględniającego bieżące decyzje rządowe o strukturze i zadaniach poszczególnych komponentów sił zbrojnych oraz zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych.

1. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE

Zakres tematyczny niniejszej pracy naukowej obejmuje przeobrażenia w taktyce wojsk lądowych o jakie należy wzbogacić teorię i praktykę działań taktycznych, a które wynikają z włączenia w system obrony RP szeroko pojętej obrony terytorialnej .

Praca jest rozwinięciem prowadzonych wcześniej badań obejmujących działania taktyczne wojsk operacyjnych w warunkach współdziałania z obroną terytorialną. Inspiracją do dalszych badań były wyniki konferencji naukowej prowadzonej w listopadzie minionego roku wskazujące na nową jakościowo sytuację jaka powstała w efekcie pojawienia się obrony terytorialnej w systemie obronnym RP i do tej pory nie została opracowana.

Treści zawarte w opracowaniu, tak jak i teoria taktyki, ulegają ciągłym przeobrażeniom wynikającym z różnego wpływu zmieniających się warunków zewnętrznych, dlatego powinny być systematycznie badane i aktualizowane. Pozwoli to trafniej przewidzieć charakter walki zbrojnej, lepiej zrozumieć jej mechanizmy i uwarunkowania a w efekcie lepiej przygotować wojsko i społeczeństwo do ewentualnego konfliktu.

1.1 PRZEDMIOT I CEL BADAŃ

Taktyka, w tym także taktyka ogólna, jako żywa dziedzina nauk wojskowych ulega ciągłym przeobrażeniom. Przeobrażenia te spowodowane są zmieniającymi się czynnikami na nią wpływającymi. Spośród nich najczęściej wymienia się postęp techniczny pociągający za sobą zmiany struktur organizacyjnych oraz przyjętą doktrynę militarną . Te główne czynniki wpływające na zmiany w teorii i praktyce przygotowania oraz prowadzenia walki nie wyczerpują okoliczności pociągających za sobą konieczność dokonywania przeobrażeń w taktyce ogólnej. Pojawienie się obrony terytorialnej w tym także wojsk OT stworzyło diametralnie nową sytuację, która nie pozostaje bez wpływu na taktykę. Tezę powyższą opieram na przewidywanych funkcjach i zadaniach jakie ma spełniać OT w systemie obronnym

państwa w kontekście zadań wojsk operacyjnych. Wspólne ich wykonywanie przy różnym charakterze, przeznaczeniu i wyposażeniu spowoduje potrzebę dostosowania zasad i sposobów prowadzenia działań taktycznych do tych właśnie okoliczności. Z uwagi na to, że taktyka, najogólniej, zajmuje się przygotowaniem i prowadzeniem walki a ta przyjmuje w praktyce postać działań taktycznych powoduje, że **przedmiotem badań niniejszej pracy są działania taktyczne wojsk lądowych** rozpatrywane w kontekście funkcjonowania obrony terytorialnej. Wszechstronne zbadanie tak sformułowanego przedmiotu badań umożliwi wniesienie nowych wartości do teorii walki zbrojnej, pozwoli także lepiej zrozumieć znaczenie obrony terytorialnej w przygotowaniu i prowadzeniu tej walki.

Stąd **celem pracy jest określenie treści o jakie należy wzbogacić teorię działań taktycznych aby w aktualnych i perspektywicznych warunkach funkcjonowania obrony terytorialnej zapewnić im najwyższą efektywność.**

Tak sformułowany cel główny wymaga rozstrzygnięć cząstkowych, szczegółowych, do których zaliczam;

- wskazanie przyczyn doprowadzających do zmian w taktyce ogólnej na przestrzeni dziejów;
- zbadanie zależności między zadaniami przewidzianymi do wykonania przez siły obrony terytorialnej a działaniami taktycznymi lądowych wojsk operacyjnych;
- określenie wpływu pozamilitarnych ogniw obronnych na działania taktyczne wojsk lądowych.

1.2 PROBLEMY I HIPOTEZY

Aby osiągnąć zakładany cel pracy sformułowano główny problem badawczy, który sprowadza się do znalezienia odpowiedzi na następujące pytanie:

O co należy wzbogacić a co zmienić w teorii działań taktycznych wojsk lądowych, uwzględniając zadania przewidziane do wykonania przez obronę terytorialną

Rozwiązanie powyższego problemu sprowadza się do odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jakie czynniki powodowały przeobrażenia w taktyce na przestrzeni dziejów?
2. Jakie zadania o znaczeniu obronnym przewiduje się do wykonania przez siły obrony terytorialnej?
3. Jaki wpływ na działania obronne wywrą zadania realizowane przez obronę terytorialną ?
4. Jak zmieni się teoria działań zaczepnych w związku z przyjęciem części zadań przez obronę terytorialną?
5. Jaki skutek przyniesie realizacja zadań przez obronę terytorialną na działania uzupełniające?

Uzyskanie naukowo uzasadnionych odpowiedzi na powyższe pytania pozwoli na rozwiązanie problemu głównego a tym samym na osiągnięcie celu jaki założono na wstępie.

Na podstawie dotychczasowego stanu wiedzy i zastosowania procedury badawczej istnieją podstawy do przewidywania końcowych wyników badań, które na tym etapie przybiorą formę hipotezy roboczej

Udział w walce sił obrony terytorialnej pociąga za sobą potrzebę wzbogacenia dotychczasowej teorii taktyki o działania tej formacji przede wszystkim w zakresie klasyfikacji działań taktycznych, ale także treści poszczególnych jej rodzajów. Sądzić należy że każdy z przyjmowanych dotychczas rodzajów działań ulegnie pewnym istotnym zmianom będących pochodną funkcjonowania sił obrony terytorialnej. Treść i charakter tych zmian zależą będzie od celu prowadzonej walki i rodzaju działań.

Zmiany te z pewnością nie spowodują rewolucji w dotychczas przyjmowanych zasadach przygotowania i prowadzenia działań taktycznych, wniosą jednak istotny wkład w ich rozwój.

W nowej sytuacji funkcjonowania sił zbrojnych (członkostwo w NATO) niezbędnym jest określenie nowej roli poszczególnych komponentów sił zbrojnych oraz zbudowanie teorii działań taktycznych w nowych uwarunkowaniach.

1.3 Metody i teren badań

Stosowane w pracy metody badawcze dobrano celowo dla rozwiązania głównego problemu badawczego, dlatego posługiwano się zarówno teoretycznymi jak i empirycznymi metodami badawczymi przy czym metody te stosowano przemiennie z różnym natężeniem w różnych okresach procesu badawczego.

Teoretyczny charakter opracowania wymagał zastosowania takich właśnie metod badawczych.

Badania właściwe rozpoczętą krytyczną oceną literatury przedmiotu. Spośród pozycji które dostarczyły istotnych z punktu widzenia tematu, informacji o funkcjonowaniu obrony terytorialnej, jej roli i przewidywanych zadaniach oraz kierunkach przeobrażeń działań taktycznych są pozycje B. Balcerowicza,¹M. Huzarskiego,² R. Jakubczaka,³ J. Marcza,⁴ K. Pindela⁵, Ścibiorka.⁶ Dały one podstawę do przyjęcia celu badań, określenia problemu głównego i zadań szczegółowych.

Choć niektóre z prezentowanych poglądów szczególnie dotyczące roli i znaczenia a także usytuowania działań nieregularnych w koncepcji militarnej RP wydają się być kontrowersyjne to zmuszają do poszukiwania optymalnych rozwiązań tej problematyki.

Do badań nad zagadnieniami miejsca, roli i zadań obrony terytorialnej w systemie obronnym RP zastosowano metodę analizy, która w istocie polegała na rozłożeniu przyjmowanej aktualnie struktury OT na czynniki elementarne i

¹ B. Balcerowicz, *Obronność państwa średniego*, Warszawa 1995

² M. Huzarski, *Obrona związku taktycznego*, Warszawa 1993; *Zmiany w teorii walki cz. I*, Warszawa 1997; *Zmiany w teorii taktyki pk. "KLAMRA"* Warszawa 1995.

³ R. Jakubczak, *Organizacja i wykorzystanie wojsk obrony terytorialnej*, Warszawa 1996.

⁴ J. Marcza, J. Pawłowski, *O obronie militarnej polski przelomu XX i XXI w*, Warszawa 1996.

⁵ K. Pindel, *Obrona terytorialna II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1995.

⁶ Z. Ścibiorek, *Działania opóźniające*, Warszawa 1994.

rozpatrzeniu każdego z nich w kontekście ich wpływu na działania taktyczne wojsk lądowych. Metoda ta pozwoliła wyodrębnić zadania mające istotny wpływ na przeobrażenia w taktyce. Wymieniona metoda stosowana była także przy opracowywaniu rysu historycznego przeobrażeń w taktyce walki. Pozwoliła ona ustalić jakie czynniki i w jakich okresach historycznych wywierały największy wpływ na zmiany w taktyce walki.

Porównanie, analogia i uogólnienie to metody stosowane do określenia wpływu jaki wywierć mogą wojska obrony terytorialnej na teorię i praktykę walki. Dla potwierdzenia uzyskanych w ten sposób wyników stosowano metodę obserwacji. Metoda ta stosowana podczas ćwiczeń prowadzonych w Akademii Obrony Narodowej oraz w Warszawskim i Krakowskim okręgach wojskowych, pozwoliła dostrzec zróżnicowane podejście do problemów wykorzystania sił obrony terytorialnej w walce. Spowodowało to potrzebę szerokiej konsultacji przyjmowanych rozwiązań z oficerami specjalistami.

Opinie ekspertów w dziedzinie taktyki walki oraz obrony terytorialnej wykazały zbieżność poglądów w wielu istotnych zagadnieniach, co pozwoliło na przyjęcie hipotezy roboczej oraz opracowania wstępnych wyników badań.

Teren badań obejmował różne komórki organizacyjne Akademii Obrony Narodowej, Sztabu Generalnego WP, Dowództwa Wojsk Lądowych, Okręgów wojskowych a także dowództwa związków taktycznych i oddziałów. Teren badań i procedurę badawczą dobrano w ten sposób, aby w efekcie osiągnąć nakreślony cel pracy poprzez rozwiązanie założonych problemów badawczych.

2. RYS HISTORYCZNY W PRZEOBRAŻENIACH W TAKTYCE WALKI

Taktyka (obok strategii) jest jedną z najstarszych części składowych sztuki wojennej. Historia taktyki ma swój początek w starożytnych Chinach. Traktat Sun-Tzu „*Sztuka wojny*” powstał ok. 600 lat p.n.e.¹ W dziele tym m.in. zalecane jest prowadzenie różnorodnych form walki zależnie od zaistniałej sytuacji. Ponadto dostrzegano już wówczas, że w taktyce najważniejszą jest walka oraz manewr.²

Jako kolejny, ważny w rozwoju ³taktyki odnotowujemy okres grecki. Nastąpiło w nim rozdzielenie strategii od taktyki. Pierwsza z wymienionych zajmowała się doprowadzeniem do bitwy i wykorzystywaniem jej wyników, natomiast druga zajmowała się przeprowadzeniem bitwy i jej wygraniami

Przez wiele wieków dominowała w taktyce walka wręcz, prowadzona w szykach zwartych (grecka falanga, rzymski manipuł). Wprowadzenie broni palnej w XVI wieku spowodowało powstanie taktyki linearnej, potem kolumnowo-tyralierskiej. Wprowadzenie broni maszynowej i powstanie armii masowych wpłynęło na złożony charakter walki i zwiększający się jej rozmach przestrzenny.

W drugiej połowie XIX wieku zachodzą zmiany w uzbrojeniu wojsk (wprowadzono karabiny maszynowe tzw. „*organki*”), a w związku z tym nastąpiły zmiany w taktyce prowadzenia walki. Skuteczność ognia karabinowego sięga już 1200 m, artyleryjskiego zaś do 3,5-4 km. Ogień ten uniemożliwia zorganizowanie ugrupowania bojowego bezpośrednio na polu walki, w pobliżu przeciwnika i pod jego obserwacją, co powoduje, że zbliżenie się do niego odbywa się na szerszym froncie niewielkimi kolumnami, a nawiązanie walki następuje bezpośrednio z marszu bez uprzedniego ustawiania wojsk w szyku. W związku z tym zwiększa się znaczenie obszaru pola walki.

Wojny XX wieku otwierają nowy okres w historii wojen - również w taktyce - maszynowy okres wojen. Wojna światowa 1914-1918 roku była pierwszą wojną

¹ SUN-TZU, *Sztuka wojny*, Warszawa 1994.

² Por. L. Wyszczelski, *Historia myśli wojskowej starożytności i średniowiecza*, Warszawa 1991, s. 11.

³ *Działania taktyczne wojsk lądowych*, Warszawa 1995, s. 9

tego okresu. Odznaczała się ona wyjątkowym nasileniem techniki, motoryzacji i mechanizacji wojsk oraz ilościowym wzrostem walczących armii. Ten wzrost ilościowy i nasycenie pola walki wszelkiego rodzaju technicznym sprzętem bojowym, wprowadza nowe zmiany w taktyce. Walki rozwijają się na coraz większych przestrzeniach. Bierze w nich udział nowy rodzaj wojsk - lotnictwo. Na polu walki pojawiają się po raz pierwszy czołgi. Piechota otrzymuje dużą ilość ciężkich karabinów maszynowych, co powoduje tworzenie przy batalionach piechoty pododdziałów specjalnych tej broni. Większość pododdziałów piechoty zaopatruje się również w ręczne karabiny maszynowe. W artylerii wzrasta ogólna liczba dział, zwłaszcza o większych kalibrach. Pojawiają się również małokalibrowe armaty batalionowe i moździerze. Znacznie udoskonalono sposoby strzelań artyleryjskich. Podstawowym sposobem wsparcia piechoty stał się ruchomy ogień zaporowy. Nowa broń wzmocniła trwałość obrony. Ukształtowała się obrona pozycyjna w skali taktycznej i operacyjnej. Obrona zaczęła się coraz więcej rozwijać w głąb. Aby pokonać rozbudowane pozycje obronne, nacierający musiał koncentrować dużą liczbę środków technicznych i duże ilości piechoty stale potęgując w toku walki siłę uderzenia atakujących wojsk. Powstała więc konieczność rozwinięcia w głąb atakujących oddziałów. Użycie czołgów i lotnictwa oraz nowej broni strzeleckiej i artyleryjskiej znacznie zwiększyły możliwości zaczepne wojsk. Lotnictwo i udoskonalona artyleria pozwoliły razić przeciwnika nie tylko na przednim skraju obrony, ale w najbliższej głębokości jego ugrupowania bojowego.

Tak więc w pierwszej wojnie światowej powstawały zasady współczesnej walki, przewidujące jednoczesne oddziaływanie na nieprzyjaciela zarówno wzdłuż frontu, jak i w głąb jego ugrupowań bojowych. Powstały również zasady współczesnej taktyki, na które istotny wpływ wywarło pojawienie się czołgów i samolotów. Rozpoczął się proces motoryzacji wojsk lądowych. Na przełomie XIX i XX wieku pojawiła się potrzeba wprowadzenia kolejnej części sztuki wojennej, którą była sztuka operacyjna. Umiejscowiono ją między strategią i taktyką.

Okres międzywojenny zaznaczył się rozwojem wojsk pancernych i zmechanizowanych. Znaczący wkład w ten rozwój wnieśli tacy teoretycy wojskowi jak: B.H. Liddell Hart, L.R. Eimansberger, H. Guderian, M. Tuchaczewski. Działaniami bojowymi, bez eksponowania roli wojsk zmechanizowanych, zajmowali się również w tym okresie polscy teoretycy, do których zaliczyć można m.in. S. Mossora, J. Rommera, S. Rolę-Arciszewskiego.

W sposób wyraźny zaczęły wyodrębniać się wówczas specjalności wojskowe działające według odmiennych taktycznych zasad walki. Dało to początek kształtowania się taktyki i taktyki rodzajów wojsk.

Wypracowane taktyczne zasady i formy walki okresu międzywojennego sprawdzone zostały podczas drugiej wojny światowej. Jednocześnie doświadczenia bojowe przyczyniały się do doskonalenia taktyki. Dotyczyło to zwłaszcza działań zaczepnych (natarcia), a w nich sposobów przełamania obrony, pościgu, forsowania przeszkód wodnych. Doskonalono również obronę, tak pod względem podwyższania jej trwałości, jak i rozszerzenia aktywnych form walki, w tym wykonywania zwrotów zaczepnych.

Drugą wojnę światową (1939-1945) charakteryzują dalsze zmiany w uzbrojeniu i sprzęcie technicznym wojsk oraz dalszy rozwój taktycznych form i sposobów walki - taktyki. Pojawienie się automatycznej broni piechoty, artylerii o dużym zasięgu i potężnej sile rażenia (burzenia), dużych mas lotnictwa, wojsk pancernych i zmechanizowanych oraz wojsk powietrzno-desantowych, zdecydowało właśnie o dalszych zmianach form i sposobów przygotowania i prowadzenia walki. Biorą w niej udział różne rodzaje wojsk z różnorodnym sprzętem bojowym i technicznym. Każdy rodzaj wojsk prowadzi walkę swoimi środkami i sposobami, przy czym ani jeden nie może osiągnąć powodzenia i zdecydowanego zwycięstwa nad przeciwnikiem samodzielnie.

Walki okresu drugiej wojny światowej różnią się zdecydowanie od wszystkich walk z poprzednich okresów. Mają charakter wybitnie współczesny.

Cechuje je duża siła uderzenia, wielka ruchliwość wojsk i szybkość manewru, wysokie tempo natarcia, rozwijanie się działań na dużych przestrzeniach i w stosunkowo krótkim czasie, a w wypadku przejścia wojsk do obrony rozmieszczanie ich na dużych głębokościach.

Te charakterystyczne cechy współczesnej walki pociągnęły za sobą kolejne zmiany w taktyce.

Doświadczenia drugiej wojny światowej wywarły znaczący wpływ na rozwój taktyki w okresie - bezpośrednio po jej zakończeniu. Ważnym rodzajem walki było wówczas natarcie.

Diametralne zmiany w taktyce nastąpiły w połowie lat pięćdziesiątych, kiedy to na pole walki wprowadzono broń jądrową. W wyniku początkowej fascynacji tą bronią nadano jej priorytet, który przesłonił znaczenie historyczne ukształtowanych zasad taktyki. Do natarcia przywiązywano wówczas największą uwagę, a jego tempo przesadnie określano - nawet do 100 km/dobę. Obronę traktowano jako wymuszony i tymczasowy rodzaj. Zwiększyły się obszary działań i rejony rozmieszczania elementów ugrupowania bojowego. Unikano w ten sposób sytuacji możliwego porażenia wielu obiektów jednym ładunkiem jądrowym.

W latach osiemdziesiątych wypracowano kolejny model walki polegający na alternatywnym użyciu broni jądrowej. Nastąpił w pewnym sensie powrót do realistycznych ocen i twórczego stosowania zasad walki. Oprócz selektywnego użycia broni jądrowej z przewagą miniaturowych ładunków na szczeblach taktycznych, zakładano szerokie użycie precyzyjnej broni konwencjonalnej o wszechstronnie zwiększonych parametrach rażenia. Istotną zmianą w poglądach na obronę było uznanie jej w 1984 roku jako nie tylko wymuszonej, ale i zamierzonego rodzaju walki.

Działania obronne zaczęto traktować priorytetowo dostosowując w tym celu struktury organizacyjne jednostek do związku taktycznego włącznie. Doskonalona jest obrona pozycyjna przez podwyższanie jej trwałości przy jednoczesnym

zwiększaniu aktywnych form walki obronnej. Zaczęto przywiązywać więcej uwagi do problematyki działań opóźniających oraz rozważano różne warianty udziału związków taktycznych w obronie manewrowej w ramach związku operacyjnego. Założono wówczas, że natarcie może mieć miejsce w ramach zwrotów zaczepnych - kontrataków i przeciwuderzeń. Zmniejszyły się głębokości zadań, natomiast zwiększył się dynamizm walki, który obecnie ma charakter powietrzno-lądowy. Pod względem ważności zrównano obronę z natarciem i stały się one podstawowymi rodzajami walki. Ma to szczególne odniesienie do batalionów, które obecnie powinny jednakowo dobrze umieć się bronić jak i nacierać.

Dostrzec zatem można, iż powojenna polska myśl wojskowa, mimo trudnych uwarunkowań ograniczających samodzielność, wniosła i nadal wnosi istotny wkład w rozwój taktyki. Ten dorobek jest obecnie twórczo wykorzystywany w nowych taktycznych rozwiązaniach koncepcyjnych.

Zmiany i przeobrażenia zachodzące w taktyce przebiegają w ścisłej zależności z kierunkami rozwoju sztuki operacyjnej i strategii. Istniejące tu wzajemne sprzężenia wynikają z potrzeby korelacji podejmowanych działań mających na celu skuteczną obronę kraju. Wprawdzie taktyka jest umiejscawiana na najniższym poziomie w ramach sztuki wojennej, to jednak od rezultatów uzyskiwanych na tym szczeblu zależą w głównej mierze ostateczne wyniki bitew.

Dostrzeżone przeobrażenia spowodowane były w zasadzie pojawieniem się nowych rodzajów uzbrojenia, które diametralnie zmieniły poglądy na przygotowanie i prowadzenie walki. Nie są to jednak jedyne przyczyny zmian w taktyce. Prześledźmy wpływ jaki wywrze na taktykę pojawienie się Obrony Terytorialnej

3. OBRONA TERYTORIALNA W SYSTEMIE OBRONNYM RP

Obrona terytorialna jest jedną z form prowadzenia obrony narodowej. Obejmuje przedsięwzięcia operacyjno-taktyczne, techniczno-obronne i szkoleniowe, mające na celu przygotowanie sił i środków do realizacji zadań wsparcia i zabezpieczenia wojsk operacyjnych, prowadzenia samodzielnych działań bojowych oraz zadań ratowniczych¹. Prowadzona jest na całym terytorium państwa, skupia i koordynuje działania pozamilitarnych ogniw obronnych na rzecz Sił Zbrojnych.

Siły obrony terytorialnej powinny być przygotowane do:

- efektywnego zabezpieczenia i uzupełnienia wojsk operacyjnych;
- prowadzenia powszechnej obrony terytorium tzn. nieregularnej walki zbrojnej w całym obszarze odpowiedzialności;
- stanowić pomost między sferą militarną i pozamilitarnymi ogniwami systemu obronnego kraju.

3.1. Struktura organizacyjna obrony terytorialnej obejmuje terytorialne organa dowodzenia, wojska obrony terytorialnej i wojskowe elementy operacyjnego przygotowania obszaru kraju do obrony, a w okresie zagrożenia i wojny – także wszystkie stacjonarne jednostki i instytucje wojskowe, Straż Graniczną oraz inne formacje zmilitaryzowane włączane w skład sił zbrojnych.

Docelowa struktura obrony terytorialnej RP powinna być przygotowywana na najmniej korzystny rozwój sytuacji i wariant samodzielnego systemu obronnego państwa, a jednocześnie spełniać wymóg funkcjonalności zarówno w sytuacji przedłużającego się osamotnienia militarnego Polski, jak i przystąpienia do sojuszu militarnego oraz sprawnego i efektywnego podejmowania działań humanitarnych w sytuacjach pokojowych zagrażających bezpieczeństwu obywateli i ich mieniu podczas zagrożeń wewnętrznych państwa (terroryzm, przestępczość zorganizowana, zakłócanie porządku, przeciwdziałanie kataklizmom, pomoc podczas katastrof itp.) Wskazuje to na konieczność tworzenia wysoce sprawnej formacji militarnej zdolnej wspólnie z wojskami operacyjnymi sprostać wymogom współczesnej obrony

¹ Regulamin działań taktycznych wojsk lądowych, część II, s.65

państwa, m.in. przez możliwość dodatkowego zwiększenia potencjału obronnego poza „limitowanymi” strukturami wojskowymi, w sytuacji kiedy wojska operacyjne są w stanie „zagospodarować obronnie” jednocześnie nie więcej niż około 3% powierzchni kraju.

3.2 Skład i zadania poszczególnych elementów struktury

3.2.1. Terytorialne organa dowodzenia to element systemu dowodzenia sił zbrojnych obejmujący osoby funkcyjne i wydzielone komórki organizacyjne (zarządy, oddziały, wydziały) Sztabu Generalnego WP, Okręgów Wojskowych i Rodzajów Sił Zbrojnych oraz wojewódzkie (regionalne) sztaby wojskowe (RSzW) przeznaczone do kierowania obroną terytorialną.

Obserwacje naukowe jak również badania prowadzone podczas ćwiczeń z organami OT, wskazują na celowość tworzenia rejonowych komend obrony terytorialnej (RKOT). Bazą ich tworzenia mogą być wojskowe komendy uzupełnień.

Kierowanie obroną terytorialną w państwach europejskich rozwiązywane jest bardzo różnorodnie, przeważnie odbywa się ono w ogólnym systemie dowodzenia siłami zbrojnymi przez utworzenie (wyodrębnienie) mniej lub bardziej autonomicznego podsystemu kierowania siłami obrony terytorialnej.

Eksperymenty prowadzone przez Sztab Generalny WP oraz OW doprowadziły do tymczasowych rozstrzygnięć, w rezultacie których utworzono szesnaście wojewódzkich – regionalnych sztabów wojskowych.

RSzW będą przypisanymi do stałych obszarów odpowiedzialności, terytorialnymi organami dowodzenia niższego szczebla operacyjnego. Muszą być zdolne do spełniania swych funkcji we wszystkich etapach działań bojowych, tj. podczas wykonywania uderzeń przez przeciwnika, wtargnięcia, zajmowania i okupacji całości lub części terytorium. Istota ich tworzenia i funkcjonowania polega na organizowaniu na szczeblu regionu (województwa) środków właściwych do obrony, które stwarzają korzyści strategicznej obrony własnego terytorium. Rola RSzW w

tworzeniu i utrzymywaniu siły odstraszająco-obronnej w „rejonie odpowiedzialności” polega na:

- efektywnym zabezpieczeniu, wspieraniu i uzupełnianiu działań prowadzonych przez wojska operacyjne;
- spełnianiu funkcji aktywnego elementu sił zbrojnych, prowadzącego obronę powszechną, punktowo-przestrzenną na całym obszarze odpowiedzialności.

Dotyczy to działań regularnych i nieregularnych oraz występowania w roli łącznika pomiędzy układem militarnym i pozamilitarnym.

W rozumieniu ogólnym rola RSzW – wynikająca z celu OT regionu, którym jest obrona obszaru odpowiedzialności, realizowana samodzielnie lub wspólnie z wojskami operacyjnymi, polega na przygotowaniu i wykorzystaniu w obszarze odpowiedzialności (poza rejonami doraźnie wykorzystywanymi przez wojska operacyjne) wszystkich dostępnych środków obrony w celu maksymalnego wzmocnienia „lokalnej części” systemu obronnego państwa.

RSzW jako terytorialny organ wykonawczy, spełnia funkcje:

- dowodzenia podległymi i przydzielonymi siłami;
- zabezpieczenia mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek wojskowych;
- administrowania rezerwami osobowymi i środkami transportu;
- pokojowego i wojennego uzupełniania sił zbrojnych;
- organizowania współpracy i współdziałania z obronnymi ogniwami układu pozamilitarnego na obszarze regionu.

Funkcje te mają charakter przedsięwzięć planistycznych i wykonawczych w zakresie dowodzenia, działalności operacyjnej i logistycznej.

Szczególne znaczenia nabierają zadania związane z obroną militarną regionu. Dotyczą one prowadzenia przez siły OT: obrony rubieży rejonów i miejscowości (w działaniach regularnych i nieregularnych), zwalczania sił dywersyjnych i – stosownie do możliwości – desantów przeciwnika, ochrony i chobrony obiektów wojskowych i gospodarki narodowej – ważnych dla obronności państwa.

Całkowicie nowe zadania RSzW – to działalność logistyczna realizowana w ramach terytorialnego systemu zabezpieczenia logistycznego wojsk – wspólnego dla wojsk operacyjnych narodowych i koalicyjnych oraz OT. Do zadań tych zaliczyć można:

- zbieranie i aktualizowanie danych o infrastrukturze logistycznej na obszarze województwa;
- planowanie świadczeń podmiotów gospodarczych na rzecz sił zbrojnych i kompleksowego zabezpieczenia logistycznego ze stacjonarnych źródeł cywilnych i wojskowych;
- utrzymywanie współpracy z wojewódzkimi ogniwami pozamilitarnymi, związanej z zapewnieniem osłony technicznej sieci transportowej, wykonywaniem świadczeń osobistych i rzeczowych, a także udostępnieniem cywilnej bazy remontowej i szpitalnej oraz zapewnieniem ochrony przeciwpożarowej.

Za powierzeniem RSzW roli terytorialnych organów dowodzenia niższego szczebla operacyjnego przemawiają następujące względy:

- po pierwsze, średni obszar odpowiedzialności RSzW stanowi 1/16 obszaru Polski i obejmuje swym zasięgiem jedno z województw;
- po drugie, powierzchnia obszaru odpowiedzialności RSzW (uśredniona wielkość – ok. 20 tys. km²) umożliwia rozwinięcie nawet dwóch związków operacyjnych, na których korzyść będzie działał RSzW. Szef WSzW powinien być partnerem dla dowódcy związku operacyjnego;
- po trzecie, liczba partnerów – kierowników ogniw układu pozamilitarnego (wojewodowie, komendanci wojewódzcy Policji, Państwowej Straży Pożarnej, dyrektorzy DOKP itd.) i ich ranga powoduje, że koordynatorem ich działań na rzecz sił zbrojnych powinien być oficer zajmujący wysoką pozycję w hierarchii wojskowej;
- po czwarte, liczebność podległych sił, zakres zadań RSzW co do treści i znaczenia zdecydowanie przekracza szczebel taktyczny.

Szereg kwestii wykracza „poza wojsko”, dotyczy to przede wszystkim unormowań prawnych regulujących kompetencje między terytorialnymi organami dowodzenia a organami administracji rządowej i samorządowej. Zaznaczyć należy, że zgodnie z obowiązującymi przepisami szef RSzW jest przedstawicielem sił zbrojnych tylko w macierzystym WKO. Natomiast w pozostałych województwach członkami WKO są szefowie WSzW. Jest to jednak rozwiązanie tymczasowe. Nowa ustawa o powinnościach obronnych powinna rozstrzygać ten problem w sposób jednoznaczny z uwzględnieniem nowego podziału administracyjnego państwa.

Tworzenie RSzW jako terytorialnych organów dowodzenia niższego szczebla operacyjnego jest koniecznością i normalnością. Traktować je należy jako organy dowodzenia wojskami, a nie organy administracji wojskowej.

Utworzenie WSzW-RSzW nie rozwiąże wszystkie problemów związane z dowodzeniem wojskami OT i organizowaniem współdziałania podczas przygotowywania i prowadzenia obrony, istnieje potrzeba tworzenia niższych terytorialnych organów dowodzenia szczebla lokalnego – rejonowych komend obrony terytorialnej (RKOT), reprezentujących interesy sił zbrojnych wobec administracji samorządowej i organizacji terenowych. Prowadzone eksperymenty podczas ćwiczeń wskazują że **RKOT** powinien być podstawowym (taktycznym), najniższym elementem terytorialnego systemu kierowania obroną terytorialną i dowodzenia wojskami OT w jego obwodzie odpowiedzialności.¹ Celem RKOT powinno być maksymalne wykorzystanie i przygotowanie zasobów ludzkich, materialnych i produkcyjno-usługowych oraz terenu – w wyznaczonym obszarze odpowiedzialności – do prowadzenia obrony powszechnej w czasie pokoju, w okresie zagrożenia i wojny oraz ewentualnej okupacji.

Z przeprowadzonych doświadczeń wynika, że rola RKOT polegać powinna na stałym działaniu jako terytorialnego organu dowodzenia we współdziałaniu z miejscowym samorządem, ogniwami pozamilitarnymi i społeczeństwem na rzecz

¹ Sprawozdanie z badań prowadzonych podczas dwustronnego wieloszczeblowego ćwiczenia dowódczo- sztabowego pk „LATO 96, s. 30

przygotowania obwodu odpowiedzialności do prowadzenia obrony powszechnej w czasie pokoju, w okresie zagrożenia i wojny oraz ewentualnej okupacji – zgodnie z zadaniami postawionymi przez wyższych przełożonych (wynikających z zadań „pionu operacyjnego”).

Z przeprowadzonych badań podczas ćwiczeń wynika, że RKOT powinna wykonywać następujące zadania

a) w zakresie kształtowania świadomości obronnej i przygotowania obronnego społeczeństwa;

- krzewienie problematyki obronnej z wykorzystaniem środków masowego przekazu, w szkołach, zakładach pracy oraz innych instytucjach i organizacjach społecznych;
- działanie na rzecz powstawania (tworzenia) i wspierania organizacji patriotyczno-obronnych;
- popieranie szkolenia i przygotowania ludności z zakresu OC;

• szkolenie obronne władz samorządowych ogniw pozamilitarnych, kierownictw podmiotów gospodarczych i społeczeństwa w zakresie świadczeń na rzecz sił zbrojnych;

b) wykorzystania i przygotowania obronnego terenu obszaru odpowiedzialności:

- prowadzenie studiów operacyjnych terenu;
- gromadzenie i aktualizowanie „banku danych o terenie”, dotyczącego obszaru odpowiedzialności;
- określenie potrzeb w zakresie operacyjnego przygotowania obszaru do obrony;
- realizacja (lub nadzór nad realizacją) przedsięwzięć operacyjnego przygotowania obszaru do obrony;

c) przygotowania do obrony własnego obszaru odpowiedzialności:

- przygotowanie systemu rozpoznania terytorialnego (służby obserwacyjno-meldunkowej) w obszarze odpowiedzialności;
- przygotowanie obrony miejscowości i innych obiektów;

- przygotowanie sił OT do prowadzenia działań nieregularnych;
- d) w zakresie dowodzenia wojskami OT:
- szkolenie dowództw i sztabów jednostek OT;
 - przygotowanie stanowisk kierowania OT i dowodzenia wojskami na czas pokoju, na okres zagrożenia, wojny i ewentualnej okupacji;
- e) współdziałania z władzami samorządowymi i ogniwami układu pozamilitarnego:
- uzgodnienie udziału wojska w akcjach ratunkowych na rzecz ludności i środowiska;
 - uzgodnienie zakresu zadań ogniw pozamilitarnych na rzecz wojsk, w tym wykorzystania infrastruktury;
- f) współdziałania z dowództwami oddziałów i związków taktycznych wojsk operacyjnych:
- udział w szkoleniu i ćwiczeniach dowództw wojsk operacyjnych na obszarze odpowiedzialności;
 - uzgadnianie zadań wsparcia i zabezpieczenia siłami OT działań wojsk operacyjnych w obwodzie odpowiedzialności na okres zagrożenia i wojny;
- g) działalności operacyjnej RKOT w okresie zagrożenia i wojny:
- prowadzenie siłami OT – we współdziałaniu z władzami samorządowymi, pozamilitarnymi ogniwami obronnymi i przy udziale społeczeństwa (świadczenia osobiste i rzeczowe) – szeregu przedsięwzięć mających na celu ich mobilizacyjne rozwinięcie;
 - przejęcie w podporządkowanie RKOT wszystkich jednostek i instytucji wojskowych oraz zmilitaryzowanych (nie wchodzących w skład wojsk operacyjnych), a także obiektów operacyjnego przygotowania obwodu odpowiedzialności;
 - rozwinięcie wojennego systemu kierowania OT i dowodzenia wojskami OT;
 - zorganizowanie ochrony i obrony obiektów w obwodzie odpowiedzialności RKOT;

- rozwinięcie terytorialnego systemu rozpoznania (służby obserwacyjno-meldunkowej);
- zwalczanie grup dywersyjnych, specjalnych i desantów przeciwnika;
- zabezpieczenie i wsparcie działań wojsk operacyjnych w obszarze odpowiedzialności RKOT;
- zorganizowanie kontroli kierowania ruchem wojsk;
- realizowanie przedsięwzięć inżynieryjnych przygotowania i umocnienia obszaru;
- prowadzenie, samodzielnie lub we współdziałaniu z wojskami operacyjnymi, bezpośredniej obrony obszaru odpowiedzialności, a w sytuacji wtargnięcia agresora – przystąpienie do działań nieregularnych w masowej skali;
- przygotowanie i prowadzenie obrony miast (miejscowości) w obszarze odpowiedzialności;
- współuczestniczenie siłami i środkami OT w ratowaniu ludności, mienia i środowiska przed skutkami działań zbrojnych i negatywnych zjawisk im towarzyszących oraz przedsięwzięciach zapewniających bezpieczeństwo i porządek publiczny;
- zwalczanie przedsięwzięć agresora prowadzących do zorganizowania okupacji;
- prowadzenie walki zbrojnej w podziemnych strukturach państwowych w wypadku okupacji obszaru odpowiedzialności RKOT.

3.2.2. Wojska obrony terytorialnej

Trzonem sił obrony terytorialnej są wojska Obrony Terytorialnej składające się aktualnie z ZT, oddziałów i samodzielnych pododdziałów. Przeznaczone są one do prowadzenia:

- regularnych i nieregularnych działań bojowych;
- zabezpieczających;
- ratowniczych.

Wojska Obrony Terytorialnej dowodzone są przez terytorialne organy dowodzenia i wykonują nakazane zadania:

- samodzielnie;
- w czasowym podporządkowaniu;
- we współdziałaniu z wojskami operacyjnymi.

Jednostki wojsk Obrony Terytorialnej mogą:

- prowadzić wspólnie z wydzielonymi siłami wojsk operacyjnych i Straży Granicznej działania osłonowe;
- prowadzić działania w pasie przesłaniania;
- być użyte w pierwszym lub drugim rzucie ugrupowania obronnego;
- działać na mniej zagrożonych kierunkach, w lukach między ZT, na skrzydłach, w terenie dogodnym do obrony (rejonny zurbanizowane, aglomeracje miejskie, kompleksy leśne, góry, za przeszkodami wodnymi);
- prowadzić działania bojowe według ogólnie przyjętych norm z uwzględnieniem możliwości ogniowych i manewrowych;
- przygotować i prowadzić obronę wydzielonych miast w głębi ugrupowania obronnego;
- obsadzać i utrzymywać pozycje ryglowe;
- organizować kolejne rubieże obronne w przydzielonych rejonach odpowiedzialności;
- wspólnie z siłami Policji brać udział w zwalczaniu sił dywersyjnych;
- prowadzić działania przeciwdesantowe;
- realizować zadania z zakresu bezpośredniego wsparcia i zabezpieczenia bojowego oraz logistycznego wojsk operacyjnych;
- organizować i prowadzić działania nieregularne.

Podczas doświadczeń prowadzonych w ćwiczeniach KOW i WOW siły OT prowadzą działania w wyznaczonych regionach odpowiedzialności wynikające z potrzeb planu operacyjnego Okręgów Wojskowych.

Podstawowym rodzajem wojsk obrony terytorialnej – ze względu na charakter zadań obronnych i ochronnych oraz uzbrojenie jest **piechota**. Do wykonywania szerokiego zakresu zadań i prac inżynierskich w celu zabezpieczenia i wsparcia działań narodowych i koalicyjnych wojsk operacyjnych oraz przygotowania i utrzymywania systemu zapór i niszczeń, także prowadzenia przedsięwzięć maskowania operacyjnego, niezbędne są pododdziały **wojsk inżynierskich**. Doświadczenia wskazują, że w miarę nasycenia obrony terytorialnej uzbrojeniem przeciwpancernym i przeciwlotniczym zaistnieje potrzeba powołania **pododdziałów przeciwpancernych i przeciwlotniczych**. Konieczne będą także **pododdziały logistyczne** (transportowe, zaopatrzeniowe itp., wraz ze składnicami), aby możliwe było wykonywanie – na potrzeby własne i wojsk operacyjnych – wielu zadań logistycznych. Aby skutecznie dowodzić tego typu pododdziałami, konieczne są również struktury (elementy) **rozpoznawcze, ubezpieczające, regulujące ruch wojsk i łączności** (w tym przewodowej, przygotowujące i wykorzystujące „terytorialną” łączność wojskową w oparciu o cywilne obiekty – np. krajowy system łączności – we wskazanym rejonie, głównie na potrzeby wojsk operacyjnych), których efekty działań mogą być w znacznym stopniu wykorzystywane również na potrzeby wojsk operacyjnych wykonujących swoje zadania w rejonach odpowiedzialności jednostek obrony terytorialnej.

Podstawową jednostką organizacyjną i najwyższą bojową, typową dla formacji terytorialnych, jest **batalion (OT, forteczny, ochrony obiektów)**.

Brygada OT traktowana jest jedynie jako najwyższa struktura organizacyjna wojsk obrony terytorialnej, **pluton zaś jest podstawowym elementem bojowym**, szczególnie w batalionach OT i strukturach pododdziałów przeciwpancernych, przeciwlotniczych i rozpoznania. Doświadczenia wyniesione z przeprowadzonych ćwiczeń wskazują, że w dużych miastach i aglomeracjach miejskich celowe jest tworzenie specjalistycznych struktur bojowych OT – pułków lub brygad, ale tylko do ich obrony.

W założeniach obrony terytorialnej RP w składzie wojsk OT uwzględnia się **jednostki ogólnego przeznaczenia** (piechoty), rodzajów wojsk i logistyczne, a także ośrodki szkoleniowe i inne jednostki stacjonarne oraz Straż Graniczną. Sądzić należy, że będą to **jednostki bojowe i zabezpieczające** (wspierające), a jednocześnie **mobilne i stacjonarne**. Większość z nich znajduje się w strukturach wojsk lądowych.

Do jednostek **ogólnego przeznaczenia OT wojsk lądowych** zalicza się: brygady OT (BOT), pułki OT (pOT), bataliony (bOT), bataliony ochrony i obrony obiektów (boo), bataliony forteczne (bfort) i kompanie dowodzenia RSzW. Jednostki wojskowe OT są aktualnie usytuowane na szczeblu okręgowym (brygady OT) i wojewódzkim (pułki i bataliony OT i im podobne). Jednakże po wprowadzeniu do systemu kierowania obroną terytorialną **rejonowych komend OT** jednostki, takie jak bataliony (samodzielne) OT, forteczne, obrony i ochrony obiektów mogą być podporządkowane temu terytorialnemu organowi dowodzenia.

Jednostki **podporządkowania okręgowego**, ze względu na konieczność wykonywania zadań na znacznej przestrzeni są BOT – (rejon odpowiedzialności 2000-3000 km²), powinny być mobilne i dysponować zapasami ruchomymi na kilka dni walki (działań). Jednostki **podporządkowania wojewódzkiego**, ze względu na mniejszy zasięg terytorialnego działania (1200-1800 km²) oraz bardziej ograniczony niż BOT charakter zadań, mogą być jednostkami stacjonarnymi korzystającymi z miejscowej infrastruktury technicznej i społecznej oraz lokalnych zasobów materiałowych. Na liczbę i rodzaj tego typu jednostek mają wpływ potrzeby obronne województwa oraz możliwości wykorzystania przeszkolonych rezerw osobowych, materiałowych itp.

Tworzone jednostki OT – głównie **brygady** przewidziane są do przeszkalania rezerwistów na potrzeby wojsk OT. Rezerwiści powinni być powoływani tam na krótkotrwale przeszkolenia (zasadniczo jednodniowe) celem przekwalifikowania swojej dotychczasowej specjalności do nowych potrzeb jednostek, pododdziałów OT znajdujących się w pobliżu ich miejsca zamieszkania.

Z celu OT wynika konieczność powierzenia jej funkcji obronnej, narodowo- i państwowo twórczej, ratowniczej oraz koordynacyjnej.

W zakresie **funkcji obronnej** obrony terytorialnej na uwagę zasługują zadania militarne, a wśród nich:

1. **Walka** (zwalczanie sił przeciwnika, które usiłują wtargnąć lub wtargnęły na obszar kraju).
2. **Zabezpieczenie** (wsparcie) działań wojsk operacyjnych narodowych i sojuszniczych.
3. **Wspomaganie** innych (pozamilitarnych) podsystemów systemu obronnego państwa.

Szczególną uwagę poświęcona powinna być przygotowaniu struktury obrony terytorialnej umożliwiającej wykonywanie pierwszej grupy zadań. Dotyczy to zwłaszcza możliwości wykorzystania sił OT do:

- obrony określonych rubieży, rejonów, aglomeracji, miast i miejscowości realizowanej samodzielnie lub we współdziałaniu (w ugrupowaniu) z wojskami operacyjnymi;
- walki z siłami desantowymi, powietrzno szturmowymi i dywersyjnymi (specjalnymi) przeciwnika w głębi ugrupowania operacyjnego i na zapleczu wojsk operacyjnych;
- prowadzenie działań nieregularnych zarówno na części terytorium kraju zajętej przez przeciwnika, jak i w czasie jego wdzierania się w nasze ugrupowanie operacyjne własnych wojsk.

Wśród **zadań zabezpieczających**, które powinny być zewidywane do realizacji przez siły OT, można wymienić:

- zabezpieczenie procesu organizacyjno-mobilizacyjnego i strategicznego rozwinięcia sił zbrojnych;
- zabezpieczenie przegrupowania wojsk do nakazanych rejonów, zwłaszcza przejezdności dróg samochodowych i linii kolejowych; regulacja ruchu wojsk;

- udział w przedsięwzięciach operacyjnego przygotowania obszaru kraju, m.in. w rozbudowie fortyfikacyjnej rubieży i rejonów obrony, urządzaniu i utrzymywaniu – w razie konieczności – przepraw zapasowych oraz dróg na przełaj, a także przygotowywaniu i utrzymywaniu systemu zapór i niszczeń;
- ochronę obiektów wojskowych – w tym wytypowanych elementów systemu kierowania i dowodzenia wojskami operacyjnymi – oraz obiektów gospodarki narodowej szczególnie ważnych pod względem operacyjno- taktycznym;
- osłona granicy RP z państwem nie będącym stroną konfliktu przy wykorzystaniu włączonej w skład sił zbrojnych Straży Granicznej i we współdziałaniu z Policją;
- udział we wsparciu logistycznym wojsk operacyjnych oraz w akcjach ratunkowych prowadzonych w jednostkach i obiektach wojskowych;
- utrzymywanie porządku w garnizonach wojskowych.

Zadania z zakresu wspomagania innych (pozamilitarnych) podsystemów systemu obronnego państwa, to:

- udział w prowadzonych przez specjalistyczne siły obrony cywilnej akcjach ratunkowych na rzecz ludności cywilnej (w rejonach masowych porażen, rozległych klęsk żywiołowych, awarii urządzeń z toksycznymi środkami przemysłowymi itp.);
- postulowanie rozwiązań w zakresie ewakuacji ludności ze strefy działań bojowych, wskazywanie dróg przemieszczeń, uczestniczenie w utrzymaniu porządku w punktach za- i wylądowczych, na trasach ewakuacji oraz ewentualna pomoc medyczna;
- udzielanie pomocy organom resortu spraw wewnętrznych w realizacji zadań z zakresu ochrony państwa, utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego.

W czasie pokoju działalność obrony terytorialnej powinna koncentrować się na przedsięwzięciach organizacyjno-planistycznych, mobilizacyjnych i szkoleniowych oraz prowadzeniu prac studyjnych i operacyjnym przygotowaniu obszaru kraju.

Wynika stąd, że głównym zadaniem w czasie pokoju będzie:

Współdziałanie w przygotowaniu obronnym społeczeństwa, pozamilitarnych ogniw obronnych i terytorium, przygotowaniu rezerw osobowych, udział w akcjach ratunkowych na rzecz ludności i środowiska.

Przewiduje się, że zadaniem wojsk OT w okresie konfliktu będzie: prowadzenie obrony powszechnej ściśle łącząc na szczeblu lokalnym działania wojsk terytorialnych z wysiłkiem pozamilitarnych ogniw obrony i ogółu społeczeństwa; przygotowanie, wsparcie i stworzenie warunków do rozwinięcia i działania wojsk operacyjnych; podjęcie i prowadzenie działań nieregularnych w masowej skali; prowadzenie wspólnych działań przeciwdywersyjnych; zwalczanie grup rozpoznawczych oraz walka z desantami; utrzymywanie stałej gotowości do masowego minowania dróg; wykonywanie stref niszczeń, zawał i zatopień; objęcie ochroną i obroną ważnych obiektów infrastruktury terenowej. Innym zadaniem może być osłona granic państwowych.

Uwzględniając możliwości bojowe wojsk obrony terytorialnej w ćwiczeniach WOW przyjmowano kilka wariantów ich wykorzystania.

BOT wykorzystywano w pierwszym rzucie korpusu lub w głębi ugrupowania operacyjnego. W pierwszym rzucie BOT wykorzystywano na drugorzędnych kierunkach, gdzie prowadziły działania na skrzydle lub w lukach między związkami taktycznymi, zwłaszcza w dogodnych warunkach terenowych tj. w kompleksach leśnych, miastach, terenie lesisto – jeziornym;

Brygadę używano często do przygotowania i obrony pozycji ryglowych w głębi ugrupowania operacyjnego. Siłami BOT prowadzono blokadę desantów taktycznych. Możliwości bojowe wskazują, że samodzielnie brygada może zwalczać małe desanty taktyczne (jedna do dwóch kompanii) oraz utrzymywać pośrednie rubieże obrony. Działając na skrzydłach sił głównych korpusu osłaniać je przed zaskakującymi uderzeniami.

Bataliony obrony terytorialnej podczas ćwiczeń i rozważań teoretycznych przewidywano do realizacji zadań militarnej obrony w regionach odpowiedzialności

WSzW-RSzW. Stąd też w ugrupowaniu wojsk operacyjnych działania bojowe wymienionych jednostek OT sprowadzały się do przeciwdywersyjnej osłony wojsk operacyjnych, ochrony i obrony obiektów o znaczeniu operacyjnym oraz obrony miast i miejscowości. Były również używane do blokowania i zwalczania desantów taktycznych w głębi operacyjnej. W początkowym okresie wykorzystywano je do wzmocnienia ochrony granicy z państwem nie będącym stroną konfliktu. **Bataliony forteczne** planowano użyć do przygotowania i prowadzenia obrony wydzielonych miast lub rejonów ważnych ze względu na istotne znaczenie dla funkcjonowania gospodarki w tym przemyśle obronnego w regionie. Kontrowersyjnym natomiast było używanie batalionów fortecznych wspólnie ze Strażą Graniczną i siłami JPKU do przygotowania pasa przesłaniania. Przy czym zakładano, że ich działanie będzie miało charakter obiektowy np. przygotowanie i obrona zapór i zawał, minowanie odcinków dróg itp.

Pododdziały ochrony obiektów pozostawały w podporządkowaniu szefów RSzW i przewidywane były głównie do ochrony i obrony obiektów Gospodarki Narodowej kat. I nie posiadających stałych załóg oraz co jest niezrozumiałe prowadzenia zaczepnych działań przeciwdywersyjnych.

Podczas planowania i prowadzenia operacji obronnej jako wymóg konieczny traktowano wspieranie wojsk operacyjnych przez wojska OT. Szczególną uwagę poświęcano użyciu BOT i samodzielnych bot a także batalionów fortecznych wkomponowując je w strukturę obrony korpusu. Najczęściej używano BOT do działań w terenie trudnodostępnym na samodzielnym kierunku lub przydzielano je do dywizji na zasadzie wzmocnienia. Część sił brygady wykorzystywano do odwodów przeciwdesantowych i przeciwdywersyjnych. W ćwiczeniu dowódczo-sztabowym pk. „GRAB-97” ćwicząca 1 DZ została wzmocniona jedną BOT, zaś pozostałe BOT działały na samodzielnym kierunkach. Dowódca dywizji organizował obronę w rejonie głównego wysiłku korpusu w pasie o szerokości do 50-ciu kilometrów. Przydzieloną BOT (bez dwóch bpzmot) wykorzystał do obrony rejonu trudnodostępnego szerokości 15 km i głębokości do 30 km. Z dwóch kOT

zorganizował dwa odwody przeciwdesantowe. Jednocześnie przewidywano, że BOT będzie uczestniczyć w tworzeniu pozycji ryglowej i może przejść do działań nieregularnych.

Przedstawiony sposób wykorzystania wojsk OT nie zmienia dotychczasowych zasad walki. Można natomiast dostrzec ich rolę a jednocześnie uświadomić ograniczone możliwości bojowe w terenie łatwym do użycia wojsk pancernych i zmechanizowanych.

3.2.3 FORMACJE UKŁADU POZAMILITARNEGO PODLEGŁE ADMINISTRACJI RZĄDOWEJ

Układ pozamilitarny stanowi bazę zaopatrującą i wspomagającą układ militarny (siły zbrojne) oraz zapewnia warunki funkcjonowania struktur państwa i przetrwania społeczeństwa w okresie zagrożenia i wojny.

Stan możliwości układu pozamilitarnego w zdecydowanym stopniu są uzależnione od posiadanego potencjału gospodarki oraz przygotowania kierowniczej kadry i jej przekonanie o konieczności świadczeń na rzecz obronności.

Miejsce i rola poszczególnych ogniw układu pozamilitarnego są zróżnicowane zarówno jakościowo jak ilościowo, zależą od istniejących struktur organizacyjnych jak i ich wpływu w systemie prawnym państwa.

Do ogniw układu pozamilitarnego zalicza się ogniwa ochrony państwa a w nich:

- oddziały straży granicznej;
- oddziały i pododdziały prewencji oraz ruchu drogowego policji;
- bataliony i kompanie pożarnicze;
- elementy terenowe UOP.

Ogniwa gospodarczo- obronne w skład których wchodzi

- przedsiębiorstwa (zakłady) przemysłu zbrojeniowego;
- zmilitaryzowane pododdziały podległe resortom;
- baza lecznicza i środki społecznej służby zdrowia;
- magazyny, składy, hurtownie oraz zakłady przetwórcze przemysłu rolno-spożywczego gromadzące rezerwy żywności;

- bazy i zakłady paliwowo-energetyczne;
- pojazdy mechaniczne i maszyny inżynieryjne podmiotów gospodarczych strefy.

Ogniwa Obrony Cywilnej której siłami wykonawczymi są formacje obrony cywilnej w składzie:

- laboratoria zakładowe, stacje sanitarno-epidemiologiczne i ochrony środowiska;
- ośrodki analizy skażeń;
- ośrodki ostrzegania i alarmowania;
- oddziały i pododdziały ratownictwa ogólnego i specjalistycznego.

Wymienione ogniwa układu pozamilitarnego wykonują szereg zadań na rzecz sił zbrojnych

Urząd Ochrony Państwa odpowiada za:

- operacyjne rozpoznanie rejonów, obiektów i skupisk szczególnie zagrożonych dywersją oraz środowisk podatnych na tworzenie działalności dywersyjnej;
- informowanie w zakresie specjalnej ochrony obiektów ważnych dla obronności i GN;
- analizy zjawisk społeczno-politycznych wpływających na powstanie negatywnych postaw społecznych;
- współdziałanie w eliminowaniu planowych działań stanowiących zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa.

Do głównych zadań policji należy:

- zapewnienie warunków funkcjonowania organów kierowniczych na stanowiskach kierowania;
- zapewnienie łączności i obiegu poczty specjalnej w systemie kierowania państwem;
- ochronę obiektów ważnych dla obronności i GN;
- ochronę granicy państwowej w strefie przygranicznej;

- udział w zapewnieniu bezpieczeństwa i porządku w rejonach mobilizacji Sił Zbrojnych oraz ochronie tras przemieszczenia wojsk;
- planowanie i współudział w działaniach przeciwdywersyjnych, przeciwdesantowych;
- udział w przedsięwzięciach związanych z odosobnieniem lub internowaniem osób, których działalność jest sprzeczna z obowiązującym prawem lub zagraża bezpieczeństwu państwa.

c) Straż Graniczna odpowiada za:

- ochronę granicy państwowej;
- prowadzenie rozpoznania w strefie nadgranicznej i pełni służbę obserwacyjną w ramach powszechnego ostrzegania i powiadamiania;
- prowadzenie „płytkiego wywiadu” oraz wykonywanie zadań na rzecz Wojskowych Służb Informacyjnych;
- ochranianie i obronę obiektów o ważnym znaczeniu dla działań wojskowych i obronnych państwa znajdujących się w linii granicy państwa a w określonych warunkach przygotowuje je do niszczenia;
- wykonanie przedsięwzięć zabezpieczających działanie jednostek wojskowych w pasie granicznym na głębokości taktycznej;
- utrzymanie we współdziałaniu z policją, bezpieczeństwa i porządku w strefie nadgranicznej oraz udzielanie pomocy w czasie ewakuacji ludności cywilnej;
- wspomaganie akcji ratowniczych prowadzonych siłami administracji terenowej i obrony cywilnej;
- udział w działaniach przeciwdywersyjnych w strefie nadgranicznej a w wypadku włamania się przeciwnika prowadzi działania nieregularne.

d:) Państwowej Straży Pożarnej powierzy należy

- stałą wymianę informacji o aktualnym i prognozowanym stanie zagrożenia pożarowego;

- nadzorowanie i kierowanie ochroną ppoż. w miejscach stacjonowania, rozmieszczenia i rozśrodkowania jednostek wojskowych;
- planowanie udziału sił i środków jednostek przeciwpożarowych i jednostek ratowniczo-gaśniczych w rejonach szczególnego zagrożenia;
- podejmowanie działań organizacyjno-technicznych usprawniających system alarmowania i współdziałania z innymi służbami ratowniczymi w tym formacjami Obrony Cywilnej;
- współudział w ramach krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego w likwidacji skutków zagrożeń, klęsk żywiołowych i katastrof.

Ogniwa Administracji Rządowej i Samorządowej odpowiadają za:

- uruchamianie akcji kurierskiej;
- formowanie jednostek militaryzowanych na potrzeby Sił Zbrojnych;
- przekazywanie środków transportowych i technicznych dla potrzeb wojska;
- uruchomienie świadczeń leczniczych na rzecz Sił Zbrojnych;
- wydzielanie i wykonywanie świadczeń osobistych i rzeczowych;
- uzupełnianie strat w stanach osobowych i środkach materiałowo-technicznych;
- przygotowanie i wydzielenie ludzi i sprzętu do inżynierskiej rozbudowy rejonów;
- likwidacja skutków oddziaływania i działania przeciwnika.

Główne zadania Rejonu Dróg Publicznych to:

- organizowanie stałej osłony technicznej dróg znaczenia obronnego;
- utrzymanie niezbędnego stanu taboru i sprzętu;
- realizacja odbudowy uszkodzonych (zniszczonych) ciągów komunikacyjnych i infrastruktury drogowej;
- zorganizowanie doraźnej osłony technicznej dróg przemieszczenia się wojsk.

Lasy Państwowe odpowiadają za:

- prowadzenie stałego rozpoznania kompleksów leśnych pod względem przeciwpożarowym, działalności GDR oraz przejezdności przez kompleksy leśne;
- przygotowanie i utrzymanie odcinków dróg leśnych o znaczeniu wojskowym i obronnym;
- gromadzenie rezerw surowca tartaczego na potrzeby rozbudowy inżynierskiej terenu oraz remontów obiektów mostowo-drogowych;
- udzielanie pomocy i współpraca z Siłami Zbrojnymi, BiOSG, Policją w prowadzeniu różnorodnych działań operacyjnych i ratowniczych na obszarach leśnych.

Zadaniem Telekomunikacji Polskiej jest:

- planowanie, gromadzenie i utrzymanie specjalistycznych rezerw państwowych środków łączności;
- utrzymanie zabezpieczenia materiałowo-technicznego obiektów telekomunikacyjnych przeznaczonych na odtwarzanie systemów łączności;
- wydzielanie - w razie potrzeby - określonych łącz na rzecz Sił Zbrojnych;
- przygotowanie elementów łącz do rozwijania stanowisk dowodzenia;
- militaryzowanie określonych jednostek do odtwarzania naruszonego systemu łączności.

Urzędy Pocztowe odpowiadają za:

- świadczenie usług pocztowych na potrzeby Sił Zbrojnych;
- wydzielenie świadczeń osobistych i rzeczowych do prowadzenia Akcji Kurierskich;
- zapewnienie we współdziałaniu z Policją łączności i obiegu poczty specjalnej w systemie kierowania państwem i systemem obronnym.

Polskie Koleje Państwowe świadczą usługi w zakresie

- utrzymanie sprawności technicznej linii i obiektów kolejowych;

- przygotowanie sił i środków transportu kolejowego dla potrzeb przeznaczonych Sił Zbrojnych;
- planowanie i organizacja osłony technicznej ciągów komunikacyjnych i obiektów kolejowych;
- organizowanie akcji ratowniczych na szlakach kolejowych;
- utrzymanie rezerw materiałowo-technicznych do napraw linii komunikacyjnych.

Ogniwa Ochrony Ludności a w tym:

Wojewódzkie i Miejskie Inspektoraty Obrony Cywilnej odpowiadają za:

- stałe prowadzenie rozpoznania i informowanie w zakresie rozpoznania skażeń i zagrożeń;
- organizowanie posterunków ostrzegania i alarmowania;
- organizowanie i prowadzenie akcji ratowniczych, udzielanie pomocy doraźnej w wypadku katastrof, klęsk i działań bojowych;
- organizowanie i prowadzenie ewakuacji planowej i doraźnej ludności cywilnej.

Do zadań Formacji Obrony Cywilnej należy:

- prowadzenie stałego rozpoznania, ostrzegania i alarmowania w rejonach odpowiedzialności;
- organizują i prowadzą akcję ratowniczą wg możliwości posiadanych sił i środków.

3.2.4. Operacyjne przygotowanie obszaru kraju (OPOK) to element infrastruktury obronnej przygotowanej stosownie do planowanego użycia sił zbrojnych w celu stworzenia dogodnych warunków do dyslokacji wojsk, zorganizowanego ich wejścia do walki i skutecznego prowadzenia działań bojowych, w którego skład wchodzi m.in. obiekty i urządzenia logistyczne, a także

inżynieryjne budowane w czasie pokoju oraz rozbudowywane w okresie wzrostu zagrożenia i wojny.

Wojskowymi obiektami OPOK są obiekty i urządzenia przeznaczone wyłącznie na potrzeby wojsk lądowych . Są nimi:

- infrastruktura systemu dowodzenia i łączności;
- infrastruktura logistyki wojsk operacyjnych i wojsk OT;
- baza koszarowa, ośrodki szkolenia, poligony i lądowiska wojsk lądowych;
- umocnienia obronne (urządzenia fortyfikacyjne, systemy zapór i niszczeń itp.);

Włączenie tych obiektów do systemu obrony terytorialnej wynika z konieczności ekonomicznego wykorzystania wojsk operacyjnych, odciążania ich od zadań drugorzędnych oraz bezwzględnej potrzeby przygotowania zawczasu (podczas pokoju) i utrzymywania w stałej gotowości do szybkiego uruchomienia systemu zapór i niszczeń. Zadania te powinny wykonywać jednostki inżynieryjne OT. Obowiązkiem terytorialnych organów dowodzenia jest prowadzenie studiów operacyjnych, inwentaryzowanie obiektów infrastruktury obronnej oraz koordynowanie współdziałania w tym zakresie z siłami pozamilitarnymi.

4.PRZEOBRAZENIA W TEORII DZIAŁAŃ TAKYCZNYCH JAKO POCHODNA FUNKCJONOWANIA OBRONY TERYTORIALNEJ.

Przyjmuje się że obrona terytorialna stanowi jeden z podstawowych składników systemu obronnego państwa a jej podstawowym zadaniem jest walka z agresorem i wsparcie działań wojsk operacyjnych, to dostrzec należy , że uczestniczyć ona będzie we wszystkich fragmentach strategicznej operacji obronnej a więc i we wszystkich rodzajach działań taktycznych na nią się składających.

Jedną z podstawowych funkcji obrony terytorialnej jest walka stanowiąca istotną część składową działań taktycznych. Przyjmowana w dokumentach normatywnych klasyfikacja działań taktycznych nie uwzględnia zadań obrony terytorialnej.

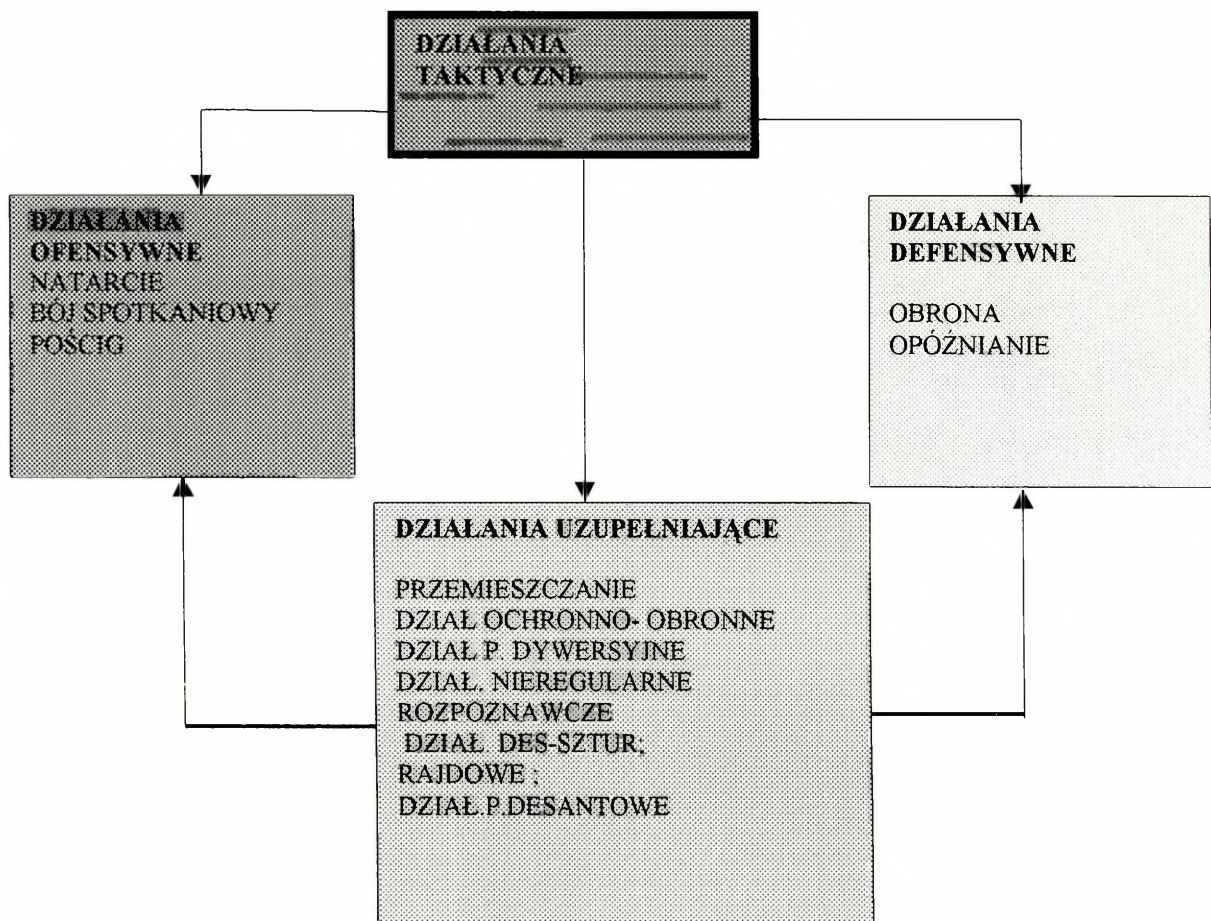
Ciekawa, wychodząca na przeciw poglądom funkcjonującym w państwach Sojuszu Północnoatlantyckiego jest typologia działań przedstawiona przez płk. dra. Hab. Michała Huzarskiego w opracowaniu naukowym pk. „KLAMRA”¹ Autor ten, działania taktyczne podzielił na rozstrzygające, pomocnicze i pokojowe (załącznik nr 1)

Inne spojrzenie na tą problematykę zaprezentował w rozprawie habilitacyjnej płk dr Waldemar Karczmarek. Działania taktyczne podzielił na działania podstawowe i uzupełniające . Według zaprezentowanej klasyfikacji (załącznik nr 2) do działań podstawowych zaliczył działania zaczepne i obronne. Działania uzupełniające to desantowe, desantowo-szturmowe, przeciwdesantowe, rajdowe, opóźniające okrążeniu, nieregularne, demonstracyjne, pozorne i wycofanie. W myśl prezentowanego rozwiązania działania uzupełniające występować mogą w obu rodzajach działań podstawowych. Zastąpienie dotychczas obowiązującego podziału działań taktycznych na obronę i natarcie podziałem na działania zaczepne i obronne sugerują, że w skład tych rodzajów wchodzi więcej niż tylko jeden

¹ M.Huzarski, Zmiany w teorii taktyki wojsk lądowych, Warszawa 1998 s. 31

rodzaj walki. Pogląd taki wydaje się być uzasadniony w odniesieniu do działań taktycznych wojsk operacyjnych nie uwzględnia on jednak funkcjonowania wojsk obrony terytorialnej i ich zadań.

Uznając zasadność podziału działań taktycznych na działania podstawowe i uzupełniające celowym wydaje się do działań tych zaliczyć działania o charakterze defensywnym i ofensywnym. Określenia te wydają się być bardziej „pojemne” niż dotychczas obowiązujące. Przedstawiony podział wydaje się być czytelny i co bardzo istotne uwzględnia funkcjonowanie i zadania wojsk obrony terytorialnej.

Proponowana typologia działań taktycznych..

4.1 Działania ofensywne

4.1.1. Natarcie.

Obowiązujące dokumenty normatywne określają natarcie jako zaczepny rodzaj walki prowadzony w celu rozbicia przeciwnika i opanowania zajmowanego przez niego teren¹. Uznając konieczność obrony własnego terytorium, natarcie może wystąpić w różnych okresach prowadzonej operacji obronnej a na szczeblach taktycznych zarówno podczas prowadzenia działań opóźniających jak i obrony. Z powyższego wynika, że cel natarcia nie zawsze będzie jednakowy.

Zazwyczaj przyjmuje się, że jest nim rozbicie określonego zgrupowania przeciwnika i opanowanie zajmowanego przez niego terenu. Niektórzy autorzy wyrażają uzasadniony pogląd, że natarcie... „w istocie zmierza do opanowania terenu zajętego przez przeciwnika...”² i pogląd ten w odniesieniu do „klasycznego” rozumienia natarcia wydaje się w pełni uzasadniony. Z podobnym poglądem spotkać się możemy analizując regulaminy państw członków NATO jak i opracowywaną doktrynę ATP- 35 B. Nieco inaczej określany jest cel natarcia w regulaminach amerykańskich gdzie zakłada się, że celem natarcia jest rozbicie określonego zgrupowania przeciwnika, opanowanie ważnych rejonów lub rubieży mających decydujący wpływ na prowadzenie dalszego natarcia oraz załamanie woli przeciwnika do stawiania dalszego oporu.³ Nie zmienia to jednak tezy, że aby osiągnąć cel natarcia nie koniecznie należy rozbić określone zgrupowanie przeciwnika. W każdym razie nie jest to warunek niezbędny szczególnie w świetle wyznaczania obiektów natarcia odnoszących się w istocie do obiektów terenowych. Nie we wszystkich jednak sytuacjach opanowanie terenu, czy rozbicie przeciwnika i opanowanie zajmowanego przez niego terenu bywa celem natarcia. Dla odpowiednich szczebli dowodzenia wszystkie zwroty zaczepne są natarciem lecz cele każdego z nich mogą być różne. Inny będzie cel natarcia wykonywanego

¹ Regulamin działań taktycznych, cz II s.80

² M.Huzarski, Działania taktyczne, s 81

³Regulamin połowy sił lądowych stanów zjednoczonych s 58.

niewielkimi siłami podczas prowadzenia działań opóźniających, inny kontrataku wykonywanego w obronie oddziału i związku taktycznego. Przyjąć zatem można, że celami natarcia może być :

- pobicie określonego zgrupowania przeciwnika i opanowanie terenu będącego w jego posiadaniu;
- związanie walką podchodzących sił przeciwnika na czas potrzebny do przegrupowania sił;
- zmylenie przeciwnika co do kierunku głównego uderzenia ;
- zniszczenie składów materiałowych i innych źródeł zaopatrzenia ;
- odzyskanie części utraconego obszaru.

Przyjmuje się, że natarcie prowadzone będzie w formie przełamania lub pokonania. Analiza warunków w jakich wojska przechodzić będą do natarcia wskazuje, że do przełamania dochodzić będzie wówczas gdy przeciwnik zdoła przygotować silną dobrze zorganizowaną obronę. Z uwagi na to, że natarcie na szczeblach taktycznych prowadzone będzie w formie zwrotów zaczepnych to zauważyć należy, że nacierający przeciwnik rzadko dysponował będzie wystarczającym czasem na przygotowanie trwałej obrony. Częściej występować więc będzie forma pokonania niż przełamania obrony przeciwnika .

Tylko natarcie jako działanie rozstrzygające prowadzi do osiągnięcia celu walki jakim jest odzyskanie utraconego w wyniku agresji przeciwnika obszaru kraju. Przyjmując udział w walce sił obrony terytorialnej od początku konfliktu dojść można do wniosku, że na terenie opanowanym przez przeciwnika prowadzić będą działania nieregularne właśnie rozproszone w wyniku jego działań wojska OT. Niektórych miejscowości i obiektów o kluczowym znaczeniu bronić będą bataliony forteczne i bataliony obrony obiektów. Stworzony więc będzie w głębi ugrupowania przeciwnika swoisty front walki, który nie tylko zwiąże część jego sił ale umożliwi prowadzenie aktywnego rozpoznania agresora, niszczenie wybranych elementów jego ugrupowania bojowego, dezorganizowanie systemu dowodzenia i zaopatrywania .Były to więc przedsięwzięcia ułatwiające i wspierające natarcie w

głębi ugrupowania przeciwnika. Obiekt natarcia i obiekty pośrednie mogą być powiązane nie tylko z warunkami terenowymi, ale także obejmować rejony bronione przez pozostające w okrążeniu lub prowadzące działania nieregularne wojska OT.

Natarcie nadal prowadzone będzie dwoma sposobami :

- z marszu ;
- z bezpośredniej styczności z przeciwnikiem.

Na szczeblach taktycznych podstawowym sposobem przechodzenia wojsk do natarcia pozostaje natarcie z marszu. Wniosek taki wynika z analizy warunków w jakich dojść może do natarcia w czasie prowadzenia operacji obronnej. Przyjmując , że będą to zwroty zaczepne broniącego się, każde z nich będzie natarciem z marszu. Odległość podejścia do rubieży ataku zależeć będzie od szczebla organizującego kontratak lub przeciwuderzenie i wynosić będzie od kilku (3; 5 km) na szczeblu brygady do kilkudziesięciu kilometrów przy wykonywaniu przeciwuderzenia dywizją będącą odwodem korpusu.

Natarcie z bezpośredniej styczności będzie miało miejsce wówczas, gdy po załamaniu natarcia przeciwnika broniący zdoła dokonać manewru sił i stworzyć zgrupowanie uderzeniowe lub po zlurowaniu broniących się wojsk przyjmie ugrupowanie bojowe do prowadzenia działań zaczepnych. Może także mieć miejsce podczas przeciwnatarcia i dotyczyć tych wojsk które pozostawały w obronie.

Przy obydwu sposobach przechodzenia wojsk do natarcia istotną rolę odgrywać będą wojska obrony terytorialnej Ich zadania wkomponowane w rejony odpowiedzialności polegać będą przede wszystkim na zapewnieniu swobody działania wojskom operacyjnym. To im przypadną zadania przygotowania i utrzymania pod względem inżynierskim dróg podejścia i rubieży rozwinięcia, zapewnienia regulacji ruchu na drogach, rozbudowy fortyfikacyjnej rejonów ześrodkowania, stanowisk ogniowych środków wsparcia a także pomoc w zaopatrzeniu materiałowym. Nie bez znaczenia będą także zadania związane z

osłoną przeciwdywersyjną dróg oraz walką z ewentualnymi desantami przeciwnika lądującymi w głębi broniących się wojsk w celu dezorganizacji manewru.

W rozważaniach nad problematyką wsparcia działań zaczepnych wojsk operacyjnych przez siły obrony terytorialnej uwzględnić należy także warunki terenowe w których prowadzone będą działania Wojska Obrony Terytorialnej najbardziej predysponowane są do prowadzenia działań w terenie trudnodostępnym dla sprzętu bojowego oraz w terenie zabudowanym.

Cechy charakterystyczne terenu lesisto-jeziornego słabo rozwinięta drożnia brak możliwości ruchu pojazdów poza istniejącymi drogami, ograniczona widoczność, utrudniony lub niemożliwy manewr często występujące jeziora i zabagnienia powodują, że stanowi on przeszkodę w ruchu wojsk.

Obrona lub działania dywersyjne prowadzone w takim terenie mogą przynieść doskonałe efekty, dlatego planując natarcie uwzględnić należy trudności na jakie będą narażone wojska, których kierunki natarcia przecinają obszary o takiej charakterystyce. Powierzenie obronie terytorialnej osłony przeciwdywersyjnej dróg podejścia oraz inżynieryjne ich utrzymanie umożliwi swobodne pokonanie obszarów leśnych. Masowe działania nieregularne głównie o charakterze partyzanckim ułatwią rozwijanie natarcia w takim terenie w głębi obszaru zajętego przez przeciwnika wykonując zadania rozpoznawcze, dywersyjne a nawet część zadań związanych z zapewnieniem przejezdności ciągom komunikacyjnym przez tereny leśne, utrzymanie przesmyków międzyjezirnnych itp.

Regionalność działań wojsk obrony terytorialnej powoduje że wyznaczone pododdziały, głównie forteczne, bronić będą niektórych istotnych z punktu widzenia operacyjnego lub taktycznego, miejscowości lub obszarów zabudowanych. Utrzymanie tych obszarów nawet w warunkach okrążenia może oddać nieocenione usługi wojskom przechodzącym do natarcia. Przede wszystkim bronione miejscowości angażować będą pokaźne siły przeciwnika ale także stanowić będą

obiekty umożliwiające uzupełnienie środków materiałowych i wzmocnienie natarcia.

4.1.2 BÓJ SPOTKANIOWY

Kolejnym rodzajem działań zaczepnych jest **bój spotkaniowy**. „Ma on miejsce wówczas gdy obie strony dążą do wykonania zadań przez natarcie a głębokość tych zadań sięga poza rubież ich starcia¹” Sukces w boju spotkaniowym odnosi w zasadzie strona, która precyzyjniej rozpozna położenie przeciwnika, uprzedzi go w rozwinięciu sił głównych, wykona precyzyjne skuteczne uderzenia ogniowe i zdecydowanym uderzeniem wojsk lądowych i rzutu powietrznego rozbije główne zgrupowanie przeciwnika. W tym rodzaju działań zaczepnych pomocnymi mogą okazać się także Wojska Obrony Terytorialnej. Ich rola to przede wszystkim dostarczanie danych rozpoznawczych o położeniu i manewrach przeciwnika ale także wykonywanie napadów na wybrane elementy jego ugrupowania, głównie logistyczne, dezorganizacja systemu dowodzenia i kierowania uderzeniami poprzez niszczenie wybranych urządzeń technicznych oraz działalność dywersyjną. Warunkiem uzyskania dużej skuteczności tych działań jest utrzymanie łączności z siłami obrony terytorialnej działającymi w głębi ugrupowania przeciwnika. W przeciwnym razie ich działania nie przyniosą oczekiwanych wyników.

4.1.3 POŚCIG

Nie mniejsza wydaje się być rola wojsk obrony terytorialnej podczas **pościgu**. Ma on miejsce wówczas jeśli zostanie złamany opór przeciwnika i on sam rozpocznie wycofanie. Celem pościgu jest rozbicie wycofujących się jego wojsk i uniemożliwienie im zorganizowanego przejścia do obrony na dogodnych rubieżach w głębi². Wynika stąd potrzeba prowadzenia aktywnych działań uprzedzających przeciwnika w obsadzeniu dogodnych rubieży w głębi jego ugrupowania i niszczenia jego sił w kolumnach na drogach marszu.

Zadania takie wykonywać będą pododdziały (oddziały) wojsk przechodzące do pościgu prowadząc go tylko zgrupowaniami lądowymi lub co byłoby w pościgu

¹ Działania taktyczne wojsk lądowych, Warszawa 1995, s. 83

² Działania taktyczne.....s.84

niezmiernie korzystne, także rzutu powietrznego w postaci desantów taktycznych i grup desantowo-szturmowych. Jeśli jednak wojska przechodzące do pościgu nie będą mieć możliwości utworzenia rzutu powietrznego, to zadania uprzedzania wycofującego się przeciwnika w opanowaniu dogodnych rubieży w głębi przejąć muszą lądowe zgrupowania pościgowe. Zadania takie mogą wykonywać wówczas, gdy pozostające w ich dyspozycji środki transportu i walki okażą się bardziej manewrowe niż wycofującego się przeciwnika. Gdy jednak tak nie będzie, nieocenione usługi oddać mogą wojska obrony terytorialnej prowadzące działania nieregularne w głębi ugrupowania przeciwnika. Jeśli z wojskami tymi utrzymywana będzie łączność to im właśnie można powierzyć zadania rozpoznania kierunków i i dróg wycofania przeciwnika, poprzez zasadzki i działania dywersyjne na drogach i obiektach kanalizujących ruch wosk, opóźnić ich wycofanie umożliwiając w ten sposób wojskom prowadzącym pościg uprzedzanie w opanowaniu dogodnych rubieży a następnie okrążenie i rozbicie ich. W wypadku wykorzystywania taktycznych desantów powietrznych wojska OT prowadzące działania nieregularne mogą wzmocnić ich siłę lub w wypadku okrążenia desantu wspierać ogniem i wspomagać pod względem materiałowym.

Większość ćwiczeń i treningów sztabowych prowadzonych w WOW kończyła się wykonaniem zwrotów zaczepnych, w których wojska OT uczestniczyły jako siły utrzymujące pozycje ryglowe i prowadzące działania nieregularne. W mniejszym zakresie rozważano ich udział w zabezpieczeniu wyjścia przeciwuderzeń i kontrataków.

4.2 Działania defensywne

4.2.1 Obrona

Przyjmuje się że obrona jako rodzaj działań defensywnych ma na celu udaremnienie lub odparcie uderzeń wojsk przeciwnika oraz utrzymania zajmowanego pasa (rejonu) obrony¹. Oznacza to, że sukces w obronie nie wymaga załamania natarcia przed przednim skrajem obrony. Obrońca dysponując

¹ Rregulamin działań taktycznych wojsk lądowych, Warszawa 1995, s.7.

wyznaczonym mu obszarem odpowiedzialności nakreślone zadanie obronne wykonywał będzie w całym obszarze działania nie koniecznie stosując jeden rodzaj działań. Na szczeblach taktycznych, gdzie głębokość obszaru odpowiedzialności jest stosunkowo niewielka zakłada się prowadzenie obrony stałej (pozycyjnej). Cechą takiej obrony jest jej trwałość, rozumiana jako zdolność do skutecznego przeciwstawienia się przeważającym siłom przeciwnika w nakazanym obszarze przy jak najmniejszych stratach własnych. Aktywność jest w tym wypadku środkiem do zapewnienia trwałości obrony. Oznacza to, że wszelkie aktywne działania obrońcy służą utrzymaniu całości lub możliwie największej części bronionego obszaru.

Celem obrony manewrowej rozpatrywanej na szczeblu operacyjnym jest pobicie głównego zgrupowania uderzeniowego przeciwnika w głębi własnej obrony. Ten rodzaj obrony zakłada możliwość oddania przeciwnikowi określonej części bronionego obszaru po to, aby nękającymi działaniami opóźniającymi zmniejszyć jego potencjał uderzeniowy, wprowadzić go w obszar dogodny do rażenia, załamać jego natarcie a zwrotem zaczepnym silnych odwodów rozmieszczonych w głębi rozbić jego siły. Jest to jak widać rodzaj obrony, który na szczeblach taktycznych w warunkach uznawanych za normalne będzie bardzo rzadko stosowany.

Szczupłość wojsk operacyjnych powoduje określenie im rejonów i pasów odpowiedzialności obronnej daleko przekraczających przyjmowane do niedawna normy operacyjno-taktyczne. Samodzielna obrona takich rozległych obszarów odpowiedzialności wydaje się być zadaniem przekraczającym możliwości poszczególnych szczebli taktycznych. Pomocnymi w tym względzie mogą okazać się wojska obrony terytorialnej. Wyznaczone tym wojskom stałe rejon odpowiedzialności powodują, że wchodzące do wyznaczonych pasów (rejonów) obrony wojska operacyjne zastaną teren częściowo przygotowany do prowadzenia obrony a siły, które w tym terenie były gospodarzami znają go doskonale, mają zorganizowaną łączność a w razie potrzeby także sieć informatorów. Lekkie przenośne uzbrojenie tych wojsk nie predysponuje ich do prowadzenia obrony na

głównych kierunkach spodziewanego natarcia przeciwnika. Wykorzystywane więc powinny być zgodnie ze swoimi możliwościami w przydzielonych im obszarach odpowiedzialności. Ze względu na ograniczone możliwości manewrowe wojsk OT należy przyjąć, że będą one prowadzić **obronę** na mniej zagrożonych kierunkach, w lukach między ZT wojsk operacyjnych, w głębi ugrupowania obronnego, obsadzać i utrzymywać pozycje ryglowe a także prowadzić obronę wydzielonych rejonów i miast. Wnioski z odbytych dotychczas ćwiczeń szczebla operacyjnego a nawet taktycznego wskazują że, celem prowadzenia działań obronnych wojsk OT będzie udaremnianie lub osłabienie działań zaczepnych przeciwnika, utrzymanie nakazanego rejonu, pozycji lub rubieży (miasta) i zadania mu jak największych strat.

Działania te będą realizowane:

- samodzielnie;
- we współdziałaniu z wojskami operacyjnymi;
- w podporządkowaniu ZT wojsk operacyjnych.

Sądzić należy, że warunkiem powodzenia działań obronnych będzie:

- elastyczność form obrony;
- maksymalne wykorzystanie elementów infrastruktury terenowej;
- przestrzenne prowadzenie walki;
- prowadzenie walki na bliskich odległościach;
- ograniczone możliwości ogniowe przeciwnika;
- wykorzystanie środków wsparcia wojsk operacyjnych;
- przeciwdziałanie uchwycenia ważnych elementów obronnych regionu.

Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że działania obronne w zależności od celu działania realizować będą ZT, oddziały, pododdziały wojsk OT. Bataliony obrony terytorialnej, forteczne, ochrony obiektów rozmieszczone w swych obszarach odpowiedzialności znacznie „zagęszczają” wojskami pas lub rejon obrony wojsk operacyjnych. Muszą więc być wkomponowane w strukturę obrony nadając jej przestrzenny charakter. Ten przestrzenny charakter obrony to nie tylko efekt

wkomponowania wojsk obrony terytorialnej w strukturę obrony wojsk operacyjnych. To wymóg przeciwstawienia się spodziewanemu powietrzno-lądowemu natarciu przeciwnika. Z obserwacji prowadzonych ćwiczeń w Okręgach Wojskowych oraz AON wynika, że obrona o charakterze przestrzennym stała się faktem. Przestrzenność obrony obejmuje działanie wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej broniących ważniejszych rejonów i obiektów w całym bronionym obszarze. Oparta jest ona o silne stałe elementy oporu zdolne zatrzymać ruch lądowych zgrupowań uderzeniowych przeciwnika, a tym samym izolować je od zgrupowań powietrznych. To obrona oparta na powszechności działań prowadzonych w głębi ugrupowania przeciwnika oraz szerokim manewrze i uderzeniach powietrzno-lądowych. Wyjątkowego znaczenia w zapewnieniu trwałości tego typu obrony nabiera teren, który odpowiednio przygotowany w pasie obrony staje się sprzymierzeńcem broniącego, zwiększa jego siłę obronną, skuteczność środków obronnych, zmniejsza straty wojsk własnych, niweluje różnice występujące w potencjale bojowym walczących stron.

Na spodziewanych kierunkach głównych uderzeń obrona musi być szczególnie dobrze przygotowana i wkomponowana w teren. Każda miejscowość, czy naturalna przeszkoda terenowa musi być w pełni wykorzystana, na kierunkach tych skoncentrowany musi być szeroko rozumiany system rażenia ogniowego. Tu zaplanowane winny być uderzenia wojsk jak i manewr odwodów specjalnych. Kierunki drugorzędne nie mogą stać się swoistymi drogami manewru dla przeciwnika, dlatego muszą być bronione (dozorowane).

W koncepcji obrony przestrzennej poczesne miejsce zajmują wojska Obrony Terytorialnej, które mogą realizować szereg zadań wymienionych wcześniej.

Współczesna obrona to zespolenie rażenia ogniowego, elektronicznego, uderzeń z powietrza, uderzeń przed przedni skraj obrony na podchodzące i rozwijające się do natarcia wojska przeciwnika w celu osłabienia go, wytrącenia mu inicjatywy, załamania jego natarcia i ostatecznego rozbicia w rejonie włamania.

W obronie przestrzennej walka ZT obejmować może trzy etapy. Pierwszy to odpieranie powietrznych i lądowych uderzeń na rejonach i wojska w całym obszarze odpowiedzialności tym wypadku celem będzie zminimalizowanie strat od uderzeń ogniowych oraz utrzymanie istotnych dla spójności obrony rubieży i obiektów. Drugi to obrona rejonów na kierunkach wtargnięcia przeciwnika, podjęcie działań nieregularnych w masowej skali oraz wykonanie manewru wojskami ogniem na kierunku głównych uderzeń przeciwnika. Celem będzie osłabienie i zatrzymanie zgrupowań uderzeniowych oraz stworzenie warunków do wykonania na nie uderzeń. Trzeci to wykonanie regularnych i nieregularnych uderzeń na zatrzymane w głębi obrony zgrupowania przeciwnika w połączeniu z obroną ważnych rejonów.

4.2.2 Działania opóźniające

Z analizy odbytych ćwiczeń głównie na terenie SOW I WOW wynika, że jednym z głównych zadań wojsk OT rozmieszczonych w pobliżu granicy będzie prowadzenie działań osłonowych. Ich cel to stworzenie wojskom operacyjnym a także wojskom OT pozostającym w głębi warunków do prowadzenia mobilizacji, przemieszczania oraz przyjęcia ugrupowania odpowiednio do zamiaru operacyjnego. Działania osłonowe wojsk OT realizowano:

- samodzielnie;
- wspólnie z wojskami operacyjnymi;
- z oddziałami Straży Granicznej;

Uważano że warunkiem powodzenia tych działań będzie:

- rozpoznanie prawdopodobnego zamiaru przeciwnika;
- przeciwdziałanie przenikaniu jego sił;
- dozоровanie kierunków o mniejszym prawdopodobieństwie prowadzenia działań zaczepnych;
- śledzenie poczynąń przeciwnika;
- niszczenie sił specjalnych i grup dywersyjnych;
- prowadzenie fortyfikacyjnej rozbudowy rubieży i rejonów prawdopodobnego kierunku działań;

- budowa zapór, blokad, rejonów niszczeń opóźniających działania przeciwnika;
- bronienie niektórych ważnych rejonów i obiektów;
- umiejętne wykorzystanie istniejącej infrastruktury terenowej;
- umożliwienie dokonania manewru do działań wojskom operacyjnym.

Działania osłonowe prowadziły związki taktyczne, oddziały a nawet pododdziały wojsk OT.

Strategiczna operacja obronna będzie operacją manewrową. Istota tej operacji sprowadza się do trzech głównych zadań ;

- opóźniania mającego na celu zyskania na czasie, osłonę operacyjnego i mobilizacyjnego rozwinięcia sił głównych wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej oraz zadania przeciwnikowi strat zasadniczo obniżających jego możliwości bojowe ;
- załamanie natarcia na strategicznych rubieżach obronnych;
- rozbicie przeciwnika przez odwody strategiczne.

Pierwsze z tych zadań - opóźnianie organizowane będzie na kierunkach prawdopodobnych głównych uderzeń agresora szczególnie zagrożonych działaniami wojsk lądowych. Zadaniem jednostek pierwszej kolejności użycia oddziałów wydzielonych przewidzianych do prowadzenia działań opóźniających w pasach przesłaniania będzie:

- rozpoznanie sił i kierunków głównych uderzeń agresora;
- powstrzymanie działań przeciwnika i umożliwienie siłom głównym dokonania manewru na zagrożony kierunek;
- zmuszenie do rozwinięcia sił głównych;
- skierowanie głównego uderzenia w rejon odpowiadający obrońcy a więc w kierunku głównego wysiłku obrony .

Przyjąć można, że w strefach i pasach przesłaniania organizowanych siłami wojsk operacyjnych znajdują się również wojska obrony terytorialnej, których rejony odpowiedzialności wejdą w obszar odpowiedzialności wojsk operacyjnych.

Wszystkie siły w tym i wojska OT, które znajdują się w obszarze odpowiedzialności korpusu podlegać będą jego dowódcy. Zatem, organizowana siłami tegoż korpusu strefa przesłaniania tworzona będzie także z wojsk OT. Udział tych sił rozpatrywać można w trzech okresach możliwej ich działalności. Pierwszy to okres pokoju, drugi – przygotowania obrony a trzeci trwania walki w strefie i pasie przesłaniania na całą ich głębokość. Sądzić należy, że kierunki na których planuje się organizować pasy przesłaniania znane będą wcześniej- jeszcze w okresie pokoju. Wojska OT tam stacjonujące znać powinny swoje miejsce i rolę na wypadek agresji. Dlatego też w okresie pokoju powinny być wykonane przedsięwzięcia ułatwiające (w razie potrzeby) organizowanie, wspólnie z wojskami operacyjnymi szczelnej obrony. Do przedsięwzięć tych zaliczyć można :

- ćwiczenia wojskowe prowadzone wspólnie ze strażą graniczną i wojskami operacyjnymi mające na celu zapoznanie z zadaniami i miejscami ich wykonania ;
- prace studyjne polegające na określaniu obiektów i rejonów przewidzianych do fortyfikacyjnej rozbudowy ;
- planowanie budowy zapór i niszczeń .

W okresie przygotowania obrony w pasach przesłaniania oddziały i pododdziały wojsk OT, które znajdują się w rejonach przygotowanej obrony powinny zostać podporządkowane dowódcy ją organizującemu . Z uwagi na ściśle terytorialny charakter, część z nich może być wykorzystana wspólnie ze Strażą Graniczną i pododdziałami rozpoznawczymi wojsk operacyjnych,

Do osłony granicy państwowej. Taki sposób wykorzystania pewnej części tych wojsk, (które stacjonują bezpośrednio przy granicy) zapewni osłonę przeciwdywersyjną oraz ubezpieczy od niespodziewanego uderzenia wojska organizujące działania opóźniające w pasie przesłaniania. Istotnym zadaniem zabezpieczającym działanie wojsk operacyjnych będzie pomoc w rozbudowie fortyfikacyjnej poszczególnych rubieży opóźniania oraz budowa zapór i przygotowanie niszczeń obiektów i rejonów wytypowanych już w okresie pokoju.

Mimo wcześniejszego planowania wykonywania niszczeń, ich zakres i rozmieszczenie musi być uzgodnione z dowódcą kierującym walką w pasie przesłaniania. W ramach zabezpieczenia działań wojsk operacyjnych, wojska OT powinny przygotowywać i utrzymywać drogi manewru między poszczególnymi rubieżami opóźniania. Zadania takie wykonywać mogą pododdziały obrony terytorialnej wyposażone w sprzęt i środki techniczne umożliwiające torowanie dróg na przełaj, budowę mostów itp .

W wyniku oceny terenu określone zostaną prawdopodobne główne kierunki uderzeń przeciwnika. Na tych kierunkach organizowane będą punkty oporu poszczególnych rubieży opóźniania . Teren w rejonie organizowanego pasa przesłaniania to także obszary trudniejsze do działania wojsk operacyjnych .Leśne, zabagnione lub pocięte stanowią dla przeciwnika dogodne kierunki obejścia i przenikania w głąb pasa przesłaniania. Osłona takich kierunków może zostać powierzona oddziałom i pododdziałom OT. Wówczas organizować tam powinny obronę, patrolowanie oraz budować zapory i przygotowywać niszczenia, słowem-zamknąć ogniem i zaporami możliwe kierunki obejścia broniących się wojsk operacyjnych . W strukturę pasa przesłaniania wkomponowane powinny być miasta i większe osady. Przygotowaniem ich do obrony zająć się powinny właśnie wojska OT, w tym głównie pododdziały forteczne. Ufortyfikowane, zaopatrzone w środki umożliwiające długotrwałe stawianie oporu - miasta i wsie, stanowiąc będą naturalne bastiony na drogach podejścia przeciwnika.

Wkomponowanie w strukturę pasa przesłaniania wraz z wojskami operacyjnymi zmuszać powinny przeciwnika do zatrzymania i organizowania regularnego natarcia poprzez rozwinięcie przynajmniej części jego sił głównych. Efekt taki stanowił będzie istotę organizowania i prowadzenia walki w pasie przesłaniania. Obok zadań przewidzianych do wykonania w czasie przygotowania działania będą i takie które wykonywać trzeba w trakcie trwania walki. Zaliczyć do nich można :

- prowadzenie rozpoznania oraz dywersji;

- organizowanie zasadzek oraz napadów;
- zapewnienie wojskom operacyjnym płynności manewru między poszczególnymi pozycjami opóźniania ;
- prowadzenie działań nieregularnych na tyłach przeciwnika .

Zadania te wynikać będą z potrzeb przeciwdziałania agresorowi od momentu rozpoczęcia przez niego działań przez cały czas trwania walki obronnej w pasie przesłaniania. Należy przewidywać, że przeciwnik chcąc uzyskać duże tempo działań dążyć będzie do wytworzenia ognisk walki na znacznej głębokości czym usiłował będzie sparaliżować manewr sił na zagrożony kierunek. Wynika stąd, że po uderzeniach lotniczo - raketowych i elektronicznych zostaną wysadzone taktyczne i operacyjne desanty powietrzne na różnych głębokościach ugrupowania obronnego. Celem ich działania będzie uchwycenia newralgicznych punktów terenowych i w ten sposób izolowanie dopływu sił na zagrożony kierunek. Użycie ich w pasie przesłaniania będzie jednak mało prawdopodobne. Uderzenie w pas przesłaniania wykonają prawdopodobnie oddziały wydzielone, których zadaniem będzie rozpoznanie ugrupowania broniących się wojsk, rozbicia wojsk osłonowych i zapewnienie wprowadzenia sił głównych na zasadniczą pozycję obrony. Oddziały wydzielone wnikać będą w pas przesłaniania na wielu kierunkach szukając miejsc najslabiej bronionych, łatwych do pokonania. Walkę podjąć muszą oddziały i pododdziały OT. Wykonywać one będą zadania na mniej zagrożonych kierunkach, organizować zasadzki i napady.

Wojska walczące w pasie przesłaniania dążyć muszą do zatrzymania oddziałów wydzielonych na poszczególnych rubieżach opóźniania i zmuszenia do rozwinięcia sił głównych. Nie mogą jednak dać się pobić. W decydującym momencie, po rozwinięciu się sił głównych przeciwnika, unikając decydującego starcia powinny wycofać się na kolejną pozycję opóźniania. W realizacji tego zadania uczestniczyć powinny wojska OT. To one zapewnić powinny sprawne wykonanie tego manewru przez wojska operacyjne, poprzez utrzymanie dróg

między przygotowanymi pozycjami opóźniania, zorganizowanie regulacji ruchu i osłony ogniowej wycofania.

Opanowanie przez przeciwnika części lub całości pasa przesłaniania nie powinno stanowić o zaprzestaniu walki przez wojska OT. W miarę przesuwania się agresora w głąb pasa przesłaniania, siły które nie znalazły się na kierunku głównego uderzenia powinny przejść do działań nieregularnych na jego tyłach, tworząc w ten sposób głęboki front walki utrudniający agresorowi nie tylko wszelkie ruch wojsk ale także administrowanie zawładniętym obszarem. Wojska OT organizujące obronę w pasach przesłaniania w obszarach trudnodostępnych do natarcia, wykonywać będą następujące zadania techniczne:

- rozbudowę fortyfikacyjną oraz budowę zapór i wykonanie niszczeń na spodziewanych kierunkach działania;
- dozоровanie kierunków drugorzędnych ;'
- prowadzenie działań opóźniających;
- likwidację desantów i oddziałów obejścia;
- działania dywersyjne i partyzanckie w głębi ugrupowania przeciwnika.

Obrona w pasach przesłaniania organizowana w takich warunkach, siłami wojsk Obrony Terytorialnej różnić się będzie zasadniczo od obrony organizowanej w terenie organizowanym w terenie uznanym za „zwykły”. Różnica polegać będzie na usytuowaniu rubieży opóźniania, ich ilości i sposobie ich zajmowania. Terytorialny charakter tych wojsk, uzbrojenie i wyposażenie predysponuje ich do organizowania i prowadzenia walki w pasach przesłaniania w takim właśnie terenie.

Działania zaczepne w tym obszarze możliwe są tylko na izolowanych od siebie kierunkach, toteż pasy przesłaniania mieć będą także charakter kierunkowy. Nie będą to typowe rubieże opóźniania, a raczej węzły obrony newralgicznych , trudnych do zdobycia punktów terenowych usytuowanych w głąb. Obszary między tymi kierunkami powinny być dozоровane, nasycone zasadzkami i zaporami inżynieryjnymi. Charakter terenu umożliwia prowadzenie działań nieregularnych,

toteż wojska które „węzeł” oporu mogą przechodzić do tego typu działań ułatwiającym obronne siłom broniącym kolejnego „węzła”.

W ćwiczeniach i treningach sztabowych w czasie osiagania przez wojska WOW pełnej gotowości bojowej oraz podczas operacyjnego rozwijania wojsk szczególną rangę nadano osłonie operacyjnego rozwinięcia oraz zapewnienia sprawnego przemieszczania wojsk. Osłonę operacyjnego rozwinięcia realizowano siłami JPKU. Jednakże ich szczupłość w stosunku do rozległych granic spowodowała, że działania te wspierane były siłami BOT i Straży Granicznej. Problemem była znaczna różnica w pokojowym rozwinięciu JPKU i wojsk OT oraz różne czasy osiagania pełnej gotowości bojowej. Rozstrzygano to poprzez wcześniejsze zmobilizowanie sił obrony terytorialnej przewidzianych do użycia w strefie osłony. Początkowo rozważano możliwość podporządkowania przynajmniej części sił BOT jednej z brygad PKU. Jednakże znaczne dysproporcje w sile ogniowej i manewrowości spowodowały, że zaniechano tego rozwiązania. BOT używano do osłony na samodzielnym drugorzędnym kierunku. W wypadku braku możliwości wyjścia jej z walki przewidywano przejście brygady do działań nieregularnych na tyłach nacierającego przeciwnika. Zabezpieczenie przemieszczania wojsk podczas operacyjnego rozwijania traktowano jako problem rangi operacyjnej. Angażowano do niego siły systemu kierowania ruchem wojsk, jednostki podporządkowania okręgowego a także podległe Ministerstwu Spraw Wewnętrznych i Administracji.

4.3 DZIAŁANIA UZUPEŁNIAJĄCE

4.3.1 Przemieszczanie

Przemieszczanie wojsk operacyjnych rozpatrywane jest w warunkach zagrożenia lub w trakcie trwania konfliktu (wojny). Przegrupowanie operacyjne w okresie zagrożenia ma na celu przyjęcie ugrupowania do pierwszej operacji obronnej w ramach tego przegrupowania, przemieszczać się będą ZT, oddziały i pododdziały wojsk operacyjnych. Zakładając możliwość wybuchu konfliktu z jednego z zagrożonych kierunków wojska korpusów drugorzutowych przemieszczać się będą, zgodnie z koncepcją strategiczną obrony RP, poza obszary macierzystych

okręgów. Wymagać to będzie doskonałej organizacji tego przedsięwzięcia, tym bardziej, że sieć drogowa wykorzystywana będzie nie tylko przez przemieszczające się wojska, ale także przez środki transportowe, zaopatrzenia, specjalne czy osobowe. Sądzić więc należy, że sprawnie funkcjonujący system kierowania ruchem wojsk będzie niezbędnym dla zapewnienia efektywności przemieszczania wojsk. Zmieni się natomiast zakres wykonywanych zadań w tym obszarze. Jeśli w koncepcjach UW zadania rejonów i stref sprowadzały się do zabezpieczenia przegrupowania wojsk układu na front zewnętrzny po wcześniej wyznaczonych konkretnych drogach, to do manewru operacyjnego rozwinięcia wykorzystywane będą drogi w zależności od kierunku zagrożenia. Nie będzie więc jednych dróg wyznaczonych w poszczególnych strefach, ale w zależności od kierunku zagrożenia będą to różne drogi, dlatego sądzić należy, że zadania utrzymania tych dróg zarówno w okresie pokoju, zagrożenia jak i trwania konfliktu przekroczą możliwości przewidzianych do tego celu etatowych sił i środków ministerstwa transportu. Dlatego zadania zabezpieczenia przegrupowania wojsk w okresie zagrożenia, przejąć muszą wyspecjalizowane siły kierowania ruchem wojsk. Powinny one wchodzić w aktualną strukturę terytorialnych organów dowodzenia, RSzW, RKOT. Doświadczenia płynące z ćwiczeń wskazują że odbudowa systemu kierowania ruchem wojsk opierać się powinna na następujących założeniach:

- koordynację zadań związanych z organizacją i zabezpieczeniem przemieszczeń na obszarze kraju przyjąć na siebie powinien Zarząd Strategiczno-Operacyjny Sztabu Generalnego, a w okresie wojny Centrum Planowania Strategiczno-Operacyjnego SD NW;
- odpowiedzialność za przygotowanie, rozwinięcie i wykonanie zadań przez system kierowania ruchem wojsk ponosić powinien Zarząd Planowania zabezpieczenia logistycznego;
- za organizację przemieszczeń wojsk przez obszar okręgu wojskowego ponosić powinny dowództwa tychże.
- Przemieszczanie przez obszar województw przyjmują na siebie RSzW.

Potrzeba umiejscowienia kierownictwa ruchem wojsk przy Sztabie Generalnym, a nie przy Dowództwie Wojsk Lądowych wynika z zakresu zadań tych instytucji. Sztab Generalny będąc odpowiedzialnym za przygotowanie planów użycia sił zbrojnych na wypadek konfliktu przewiduje także ich operacyjne rozwijanie do różnych wariantów zagrożenia. Wykonuje więc funkcje koordynacyjne. Dlatego powinien także organizować przegrupowanie wojsk w wypadku zagrożenia. Instytucja ta określa zadanie, siły i środki oraz strukturę organizacyjną systemu KRW a poprzez Ministerstwo Obrony Narodowej określa zakres współdziałania z resortami cywilnymi, odpowiedzialnymi za utrzymanie dróg publicznych, system łączności, itp.

Ogniwem terenowym bezpośrednio podległym i odpowiadającym za organizację przegrupowania pozostaną stosowne komórki organizacyjne Okręgu Wojskowego.

Kompetencje OW w zakresie kierowania ruchem wojsk obejmować powinny całokształt przedsięwzięć zapewniających sprawne kierowanie przemieszczaniem wojsk przez obszar całego okręgu. Zadanie takie realizować może oddział obrony terytorialnej dysponujący odpowiednio przygotowaną kadrą. Praktyka wskazuje na potrzebę przesunięcia bezpośredniej odpowiedzialności na terenowe organy dowodzenia.

W ćwiczeniach przyjmowano podział obszaru Okręgu Wojskowego na: rejony kierowania ruchem wojsk, które swym zasięgiem terytorialnym obejmowały obszar Regionalnego Sztabu Wojskowego (RSzW). Perspektywicznie to także obszar województwa z cywilną administracją. RSzW odpowiadać powinien za całokształt problematyki kierowanie przegrupowaniem wojsk przez obszar regionu (województwa)

Centralne organy kierowania ruchem wojsk to Grupa Planowania i koordynacji ruchu wchodząca w skład wojennego systemu dowodzenia. Do zadań tej grupy należy: koordynowanie przegrupowania wojsk operacyjnych z ruchem i przewozami jednostek logistycznych, opracowywanie i przekazywanie Zarządowi

Planowania Zabezpieczenia Logistycznego wytycznych dotyczących planowania ruchu i przewozów wojsk, utrzymywanie ścisłej współpracy z organami wojskowymi (OT) i siłami układu pozamilitarnego na rzecz sprawnego i bezpiecznego ruchu wojsk. Sądzić należy że Zadaniem Zarządu Planowania Zabezpieczenia Logistycznego będzie korygowanie przebiegu centralnych wojskowych dróg samochodowych, planowanie i kierowanie ruchem wojsk między obszarami okręgów wojskowych oraz ruchem jednostek centralnej dyspozycji, a także organizowanie osłony technicznej dróg samochodowych i szlaków kolejowych. Doświadczenia wskazują, że na szczeblu okręgu wojskowego kierowanie ruchem wojsk przejąć powinny zespoły planowania i koordynacji ruchu wojsk, oddziały komunikacji okręgu oraz powietrzny element KRW. Zespoły planowania i koordynacji ruchu wojsk wykonywać powinny zadania związane z wypracowaniem i przekazaniem Oddziałowi Komunikacji danych dotyczących szczegółowego planowania ruchu, a głównie: zmian w układzie sieci komunikacyjnej, zajętości dróg przez wojska operacyjne.

Oddziały komunikacji korygują układ okręgowej sieci komunikacyjnej, planują ruch na centralnych i okręgowych wojskowych drogach samochodowych, a także kierują ruchem i przewozami wojskowymi na obszarze OW. Rejonowym organem kierowania powinna być komórka komunikacji wojskowej RSzW.

Jej zadaniem powinno być organizowanie i korygowanie planowego ruchu wojsk na administrowanym obszarze. Do wykonania zadań bezpośrednio na drogach każdej komendzie podporządkowane powinny być siły kompanii regulacji ruchu (krr). Pododdział ten najczęściej wykorzystywano do regulacji ruchu na wojskowych drogach samochodowych, a w niektórych wypadkach także na drogach przegrupowania wojsk operacyjnych (drugiego rzutu lub odwodu) nie pokrywających się z przebiegiem WDS. Kompania ta wydzielala posterunki regulacji ruchu lub pilotowała kolumny w obszarze poza miejscowościami.

Tak zorganizowany system kierowania ruchem wojsk powinien osiągnąć gotowość do działania przed rozpoczęciem przegrupowania wojsk w okresie poprzedzającym ich operacyjne rozwinięcie.

Dla wzmocnienia przyjmowanego systemu kierowania ruchem wojsk na wydzielonych wojskowych drogach samochodowych w ćwiczeniach przyjmowano często siły OT i układu pozamilitarnego. Mam tu głównie na uwadze siły policji, które zapewniać powinny przemarsz kolumn wojskowych przez miasta i osiedla, a także na objazdach zniszczonych odcinków dróg oraz utrzymanie porządku publicznego na drogach.

Ośłonę przeciwpożarową na drogach przemarszu przez zwarte kompleksy leśne powierzano wojskom obrony terytorialnej, których rejony odpowiedzialności obejmowały wspomniane obszary a miejsca szczególnie zagrożone pożarem powierzano osłonie straży pożarnej.

Z uwagi na potrzebę osłony istotnych dla przemieszczania wojsk obiektów drogowych i komunikacyjnych część zadań z tym związanych powierzono jednostkom obrony terytorialnej podporządkowanym RSzW i RKOT, głównie bataliony obrony obiektów. Jednostki te rozwijane w oparciu o miejscowe zasoby żołnierzy ochraniały obiekty drogowe o istotnym dla ruchu znaczeniu (węzły drogowe i kolejowe, mosty na przeszkodach wodnych, wiadukty, tunele, itp.).

Jednostkami spełniającymi istotną rolę w zabezpieczeniu ruchu wojsk operacyjnych spełniać będzie żandarmeria wojskowa. Do głównych zadań tej formacji zaliczyć można:¹

- zabezpieczenie rejonów rozmieszczenia, dróg przemieszczania przed niespodziewanym atakiem grup dywersyjnych, sabotażowych i innych grup zakłócających prawidłowy przebieg marszu;
- organizowanie patroli i włączanie ich w skład ubezpieczeń marszowych i ubezpieczeń postoju;

¹ Regulamin działań taktycznych żandarmerii terytorialnej, cz. I, Warszawa 1995, s. 42.

- organizowanie posterunków ochronnych w newralgicznych miejscach na drogach marszu wojsk operacyjnych (mosty, przeprawy, itp.);
- organizowanie przedsięwzięć przeciwdywersyjnych i posterunków kontroli ruchu drogowego;
- prowadzenie rozpoznania rejonów ześrodkowania wojsk;
- zwalczanie grup dywersyjno-rozpoznawczych atakujących obiekty komunikacyjne, kolumny maszerujących wojsk i wojska w rejonach ześrodkowania.

Zapewnienie płynności ruchu po wojskowych drogach samochodowych, jak i drogach manewru przekracza możliwości przemieszczających się wojsk operacyjnych, dlatego niezbędnym wydaje się połączenie wysiłków organów kierowania ruchem wojsk, z zadaniami jednostek obrony terytorialnej, jak i etatowych sił regulacji ruchu i związków taktycznych w jeden spójny system umożliwiający sprawne kierowanie ruchem przemieszczających się wojsk i bezpieczny pobyt wojsk w rejonach. Nie bez znaczenia pozostanie także podział kompetencji w tym zakresie co powinno wyeliminować nakładanie się struktur, a co za tym idzie zminimalizowanie ilości sił przewidzianych do realizacji tych zadań bez obniżenia jakości ich wykonania.

4.3.2 Ochrona i obrona obiektów

Zadania związane z ochroną i obroną obiektów, będą typowymi zadaniami jednostek OT. Wykonywać będą jako zorganizowany systemowo, wzajemnie się uzupełniający zespół przedsięwzięć obronnych. Działania ochronno-obronne są pomocniczym rodzajem działań a przewaga elementów ochronnych lub obronnych zależeć będzie od charakteru obiektu, jego dyslokacji, stopnia zagrożenia i wielkości sił jakie należy wydzielić. Z dotychczasowych doświadczeń wynika, że głównym celem działań ochronno-obronnych będzie dozorowanie i fizyczna obrona obiektów. Działania ochronno-obronne koncentrować się będą na obiektach:

- powierzchniowych (lotniska, składy, magazyny);
- liniowych (drogi, linie przesyłowe, trasy komunikacyjne);

- punktowych (mosty, wiadukty);
- ważnych budowlach (zapory);
- stanowiskach kierowania.

Przeprowadzone badania dowodzą, że skuteczność działań ochronno-obronnych zależy od:

- rozpoznania istniejącego zagrożenia;
- systemu informacyjno-meldunkowego w rejonach obiektów;
- dozoru wyznaczonych sił na przedpolach obiektu;
- umiejętnego systemu zaporowo-blokującego i przeciwdywersyjnego;
- ochronę najważniejszych elementów składowych ochranianego obiektu;
- linii stanowisk fizycznej obrony obiektów.

Działania ochronno-obronne realizować będą w zasadzie oddziały ochrony obiektów OT.

4.3.3 Działania przeciwdywersyjne

Główny ciężar działań przeciwdywersyjnych odnoszących się po części do działań ochronno-obronnych a także manewrowych - ze względu na ograniczoną wielkość wojsk operacyjnych - realizować będą wojska OT. Celem działań przeciwdywersyjnych wojsk OT będzie rozpoznawanie i zapobieganie działalności dywersyjnej, prowadzenie walki z grupami dywersyjnymi oraz walka na rzecz ochrony obiektów przed atakami.

Skuteczność i efektywność przeciwdywersyjnych działań zaczepnych uzależniona będzie od następujących czynników:

- maksymalnego wykorzystania systemu informacyjno-meldunkowego wszystkich elementów państwowego systemu obronnego (militarnego i cywilnego);
- potrzeby skupienia sił przeciwdywersyjnych na prognozowanych (rejonach, obiektach) w celu stworzenia (nasylenia) sił umożliwiających skuteczną likwidację elementów dywersyjnych;
- szybkości reagowania na przejawy działalności dywersyjnej przeciwnika;

- wysokiej mobilności i manewrowości wydzielonych sił do likwidacji grup dywersyjnych;
- umiejętny dobór form i metod, ruchliwość i zaskoczenie przeciwnika.

Działania przeciwdywersyjne, wymagające angażowania sił OT będą miały miejsce w rejonach szczególnego zagrożenia, przekraczające możliwości sił Policji. Do ich prowadzenia winny być angażowane pOT, jednostki żandarmerii wojskowej a także inne jednostki stacjonujące w rejonach zagrożenia dywersyjnego.

4.3. 4 Działania przeciwdesantowe

W działaniach przeciwdesantowych można przewidywać również udział jednostek OT. Ze względu na siły i środki wojska OT nie są przygotowane do zniszczenia nawet desantu taktyczno-operacyjnego.

Celem działań przeciwdesantowych OT będzie lokalizacja, blokowanie i utrudnianie mu osiągnięcia gotowości bojowej. Ze względu na charakter wojska OT będą prowadziły działania przeciwdesantowe zasadniczo podczas przelotu do desantowania, w czasie jego lądowania oraz w czasie łączenia się oddziałów desantujących na różnych lądowiskach.

W pierwszej fazie do działań przeciwdesantowych winny być użyte wszystkie możliwe siły znajdujące się w pobliżu miejsca desantowania, jakkolwiek możliwości takie posiada BOT. Zadaniem najważniejszym w momencie lądowania jest natychmiastowe blokowanie rejonu desantowania, okrążeniem go systemem posterunków a następnie stopniowe rozpoznanie, rozbijanie i likwidacja.

Typowym ugrupowaniem sił do zwalczania desantu będzie jeden rzut z odwodem ogólnym w którym wojska OT będą pierwszym rzutem a pododdział operacyjny odwodem.

W wypadku możliwości natychmiastowego zwalczania desantu przez siły OT wsparcie powinno nastąpić przez Okręg Wojskowy poprzez wydzielone siły wojsk operacyjnych i odwód przeciwdesantowy. Po rozbiciu desantu i jego przejście w rozproszenie należy przystąpić do działań likwidacyjnych, polegających na

wydzieleniu dla poszczególnych jednostek (pododdziałów) OT stref lub rejonu do stopniowej likwidacji pozostałości desantu.

W ćwiczeniach siły OT prowadziły te działania maksymalnie do wielkości kompanii stosując wypad, pościg, zasadzkę i okrążenie.

Obiekty, które znajdują się w bezpośrednim zagrożeniu działaniem desantu winny zostać wzmocnione i przygotowane do obrony.

4.3.5 Działania nieregularne

W wypadku utraty części terytorium wydzielone siły OT przygotowane w czasie pokoju (kadrowe) lub doraźnie tworzone w okresie wojny, winny podjąć na szeroką skalę działania nieregularne.

Celem działań nieregularnych będzie paraliżowanie zdolności kontynuowania operacji ofensywnej przeciwnika, osłabienie jego zdolności bojowej, uniemożliwienie stałego podporządkowania podbitego terytorium, uniemożliwienie wykorzystania infrastruktury logistycznej i materiałowej a także zabezpieczenia jego wojsk. Cel powyższy może być osiągnięty poprzez:

- zwalczanie (atakowanie) niewielkich grup i pojedynczych żołnierzy przeciwnika;
- niszczenie obiektów infrastruktury obronne wykorzystywanej przez przeciwnika;
- dezorganizacja systemu dowodzenia i zabezpieczenia logistycznego;
- ograniczenie możliwości eksploatacyjnej zajętego terytorium;
- tworzenie struktur administracyjnych państwa podziemnego;
- prowadzenie akcji sabotażowo-dywersyjnych;
- prowadzenie stałego rozpoznania na potrzeby własne i własnych wojsk.

Do podstawowych form działań nieregularnych należą działania:

- rozpoznawcze;
- dywersyjne;
- szturmowe;

- obronne.

Działania nieregularne winny prowadzić siły OT nie większe niż pluton a tylko w niektórych przypadkach kompanii.

Reasumując, w każdym miejscu i w każdej potrzebie wojska OT w strefie taktycznej muszą dążyć do:

- a) pełnego wykorzystania walorów obronnych terenu i możliwości jego przygotowania do obrony jako podstawowego czynnika uzyskania zaskoczenia, zasadniczego miejsca ukrycia przed obserwacją i ogniem przeciwnika a tym samym stworzenia dogodnych warunków do aktywnego użycia własnych środków walki;
- b) prowadzenie aktywnej walki aby zadawać przeciwnikowi jak największe straty;
- c) stosowania różnych form (regularnych i nieregularnych) i sposobów (manewrów, zasadzka, zapora, blokada, obrona miejscowości) walki zbrojnej stosownie do siły, środków i działań przeciwnika;
- d) dążenie do zdecydowanego osiągnięcia celów działań wojsk OT w regionie odpowiedzialności zbieżnych z celami operacyjnymi;
- e) maksymalne wykorzystanie wsparcia i pomocy całego społeczeństwa;
- f) minimalizowanie oddziaływania przeciwnika na własne społeczeństwo i ludności cywilnej.

We współczesnych koncepcjach obrony RP znaczną uwagę przywiązuje się do działań nieregularnych prowadzonych w obszarze zajęтым przez przeciwnika. Idea prowadzenia tego typu działań nie jest niczym nowym. Nowością natomiast jest znaczenie jakie przypisuje się tym działaniom w całokształcie rozważań nad obronnością państwa oraz zamierzona skala ich prowadzenia. Kontrowersje budzą także definicje przyjęte w dokumentach normatywnych jak i coraz częstszych publikacjach ukazujących się w periodykach wojskowych. Wątpliwości wynikają głównie z chęci przypisania znanemu skądinąd pojęciu nowych wartości.

Przyjętym i powszechnie akceptowanym pojęciem jest definicja zawarta w Leksykonie Wiedzy Wojskowej, która działania nieregularne definiuje jako:

„akcje zbrojne prowadzone przez siły nie wchodzące w skład wojsk regularnych,nie ujęte w jeden zorganizowany i centralnie kierowany system ..¹Definicja ta zgodna jest ze stosowanymi pojęciami zawartymi w Słowniku Języka Polskiego takimi jak „wojsko nieregularne, oddział nieregularny, piechota nieregularna definiowanymi jako wojsko, oddział, piechota nie wchodzące w skład stałej armii, formowane doraźnie w czasie wojny ..²”

Definicje powyższe w pełni oddają istotę działań nieregularnych wyróżniających się głównie tym że prowadzą je siły nie będące wojskiem regularnym, innym wyróżnikiem jest brak centralnego nimi kierowania. Z powyższego wynika, że **działaniami nieregularnymi można nazwać tylko te działania w głębi ugrupowania przeciwnika, które prowadzą doraźnie tworzone formacje zbrojne z inicjatywy dowódców lub ludności z obszarów zajętych przez przeciwnika.**

Trudno moim zdaniem nazwać działaniem nieregularnym każde działanie w głębi ugrupowania przeciwnika jeśli stanowi ono część składową koncepcji walki i operacji. Są nimi wówczas gdy prowadzone przez nich akcje zbrojne nie łączy ani taktyczny ani operacyjny zamiar ich użycia w ramach bitwy czy operacji toczonej przez wojska regularne. Stąd sposobami działań w tym rodzaju walki są :

- działania partyzanckie ;
- działania dywersyjne ;

Trudno więc w tym kontekście zgodzić się z zapisem w Regulaminie Działań

³Taktycznych definiującym działania nieregularne jako

„działania bojowe prowadzone przez przygotowane już w czasie pokoju bądź do⁴raźnie tworzone w czasie wojny zgrupowania taktyczne, stosujące specyficzne

¹ Leksykon wiedzy wojskowej, Warszawa 1979 s.102

³ Słownik języka polskiego, Warszawa 1979, s355.

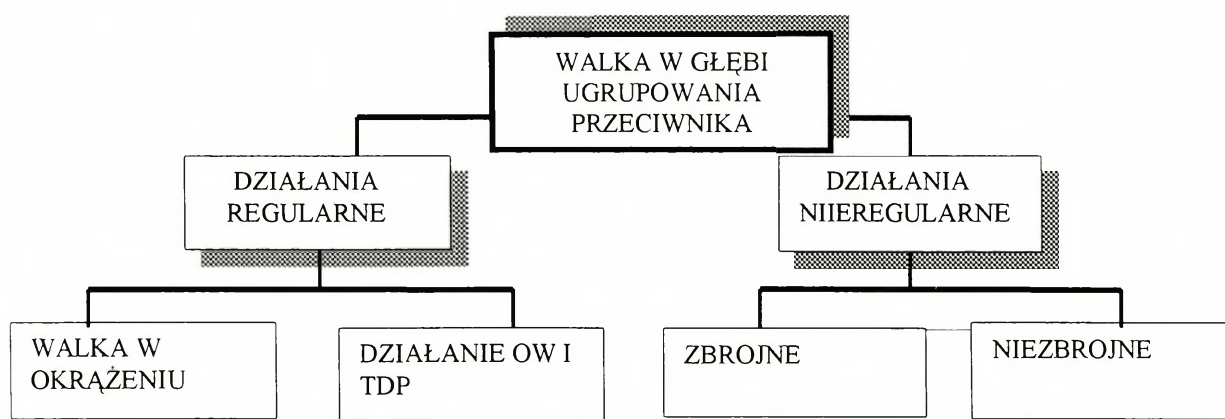
² Leksykon wiedzy wojskowej, Warszawa 1979, s102

sposoby walki w celu zwalczania i dezorganizacji poczynąń przeciwnika na obszarze przez niego opanowanym”

Kontrowersyjną wydaje się część definicji mówiąca o wojskach przygotowanych w czasie pokoju oraz o zgrupowaniach taktycznych tworzonych w czasie wojny. Idąc tokiem tego rozumowania dostrzec można ujęcie tych działań w ramy organizacyjne a więc wkomponowanie ich w operacji obronną bądź walki prowadzonej przez wojska operacyjne lub OT.

Przyszła walka nosić będzie charakter ogniskowy. Znikną ciągle fronty na rzecz działań prowadzonych na całej głębokości ugrupowania walczących stron. Walka przybierze charakter krótkotrwałych starć zbrojnych niewielkich zgrupowań wojsk na różnej głębokości ich położenia. W tego typu starciach walka w ugrupowaniu przeciwnika nie będzie działaniem nieregularnym a przeciwnie - będzie normą. Prowadzić ją będą przygotowane do tego wojska operacyjne i obrony terytorialnej.

Potrzeba zdefiniowania takich działań jest bezsporna lecz nie należy moim zdaniem łączyć tego charakteru współczesnej walki z pojęciem działań nieregularnych.

Proponowana typologia działań w głębi ugrupowania przeciwnika

Działania partyzanckie to forma działań zbrojnych przeciwko okupantowi organizowana i prowadzona przez ochotników na obszarach przez niego zajętych.

Pojęciem ściśle z tym utożsamianym choć nie zawsze słusznie jest **wojna partyzancka rozumiana jako wojna której całokształt walki jednej z walczących stron polega wyłącznie na działaniu o takim charakterze.**¹

Według leksykonu wiedzy wojskowej **działania partyzanckie** to specyficzna forma walki zbrojnej wyrażająca się w zaskakujących, krótkotrwałych i gwałtownych starciach zbrojnych, zasadzkach napadach, aktach dywersji i sabotażu; prowadzi się je z reguły na własnym terytorium przeciwko okupantowi siłami rekrutującymi się przede wszystkim spośród miejscowej ludności odpowiednio zorganizowanej i uzbrojonej. W działaniach partyzanckich mogą też uczestniczyć jednostki wojsk regularnych które mimo rozbicia i okupacji kraju nie zaniechały walki z przeciwnikiem...²

Z zaprezentowanych definicji wynika że działania partyzanckie mogą być prowadzone jako samodzielna walka partyzancka której celem jest wyzwolenie narodowe lub, w drugim znaczeniu, walka dla wsparcia działań wojennych prowadzonych przez wojska regularne. Na potrzeby niniejszego opracowania , szerzej zajmę się tylko działaniami partyzanckimi prowadzonymi w celu wsparcia wojsk regularnych na terenie opanowanym przez przeciwnika.

Zgodnie z koncepcją obrony RP, działania nieregularne , a w ich składzie jako forma podstawowa- działania partyzanckie, stanowią istotne ogniwo systemu obronnego państwa. Aby zespolić wysiłek działań regularnych i nieregularnych muszą się one rozpocząć [działania nieregularne] zaraz po opanowaniu przez przeciwnika nawet niewielkiego obszaru państwa. Muszą więc być przygotowane zawczasu, jeszcze w okresie pokoju. Będzie to możliwe dopiero wówczas gdy powstaną jednostki obrony terytorialnej i terytorialne organy dowodzenia, które w wyznaczonych rejonach odpowiedzialności, jeszcze w okresie pokoju przygotowują struktury oraz bazę do prowadzenia takich działań.

W zakres przygotowań mogą wchodzić takie przedsięwzięcia jak :

¹ Mała encyklopedia wojskowa. Warszawa 1978, tom III, s.500

² Leksykon wiedzy... s.103

-ustalenie odpowiedniego systemu organizacyjnego umożliwiającego rozpoczęcie działań partyzanckich tuż po rozpoczęciu okupacji;

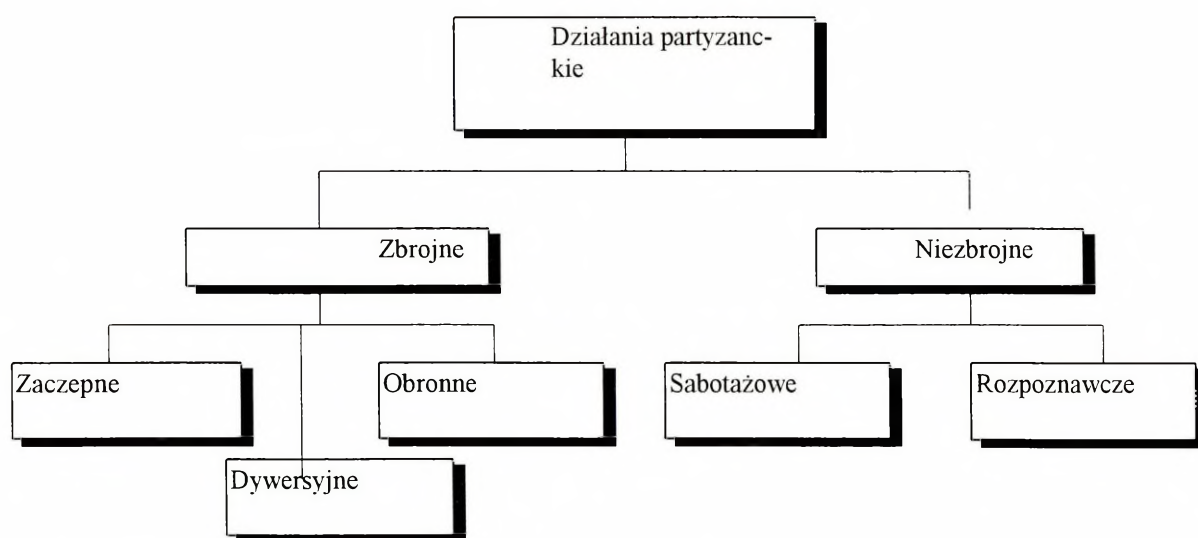
- przygotowanie systemu łączności umożliwiającego utrzymanie jej między poszczególnymi jednostkami terenowymi;

- przygotowanie systemu zaopatrywania;

- szkolenie sił przewidzianych do takiej działalności.

Nie oznacza to jednak że działania partyzanckie prowadzić będą tylko specjalnie przeszkolone wojska obrony terytorialnej. Działania o takim charakterze podejmowane będą także przez wojska operacyjne, które w wyniku prowadzonych działań zostaną odcięte od sił głównych bez możliwości połączenia się z nimi a kontynuacja walki zbrojnej w zwartych pododdziałach będzie niemożliwa. Podejmować je będą także spontanicznie osoby cywilne jako zbrojny ruch oporu na terenach zajętych przez przeciwnika.

Sukces działań partyzanckich w największym stopniu zależał będzie od jego masowości oraz przychylności społeczeństwa okupowanych obszarów. Od innych działań prowadzonych w głębi ugrupowania przeciwnika wyróżniać je będzie skrytość, długotrwałość oraz specyficzne formy walki polegające na unikaniu wiązania się walką.

Proponowany wariant wyodrębnienia działań partyzanckich

a. Zbrojne działania partyzanckie

Działania zaczepne polegają na bezpośrednim atakowaniu sił przeciwnika i chwilowym lub trwałym opanowywaniu wykorzystywanych przez niego obiektów w celu ich zniszczenia lub ochrony przed zniszczeniem a także na niszczeniu zaplecza logistycznego, uwalnianiu jeńców i więźniów. Działania te cechują zaskakujące, gwałtowne i krótkotrwałe uderzenia wykonywane w zasadzie z niewielkiej odległości. Podstawowymi sposobami wykonywania tego typu uderzeń są napady i zasadzki. Mogą być one stosowane do wykonywania szeregu zadań związanych z walką z siłami zbrojnymi przeciwnika, jego administracją jak i ze zwalczaniem jego komunikacji, łączności i zaopatrzenia wojsk a także z dezorganizacją gospodarki wojennej przeciwnika. Forma ta może być stosowana także do udzielania pomocy desantom, uchwycenia przepraw na kierunkach natarcia wojsk własnych, zapobiegania niszczeniom, uniemożliwienia wywozu poszczególnych urządzeń a także w celach psychologicznych.

Działania obronne polegają na przejściowym stawianiu zbrojnego oporu przeważającym siłom przeciwnika w określonym miejscu i czasie. Stosuje się je w zasadzie tylko w wypadku koniecznego podjęcia samoobrony w celu zachowania istnienia określonej jednostki lub jej zdolności do dalszych działań. Obok obrony wymuszonej mogą być podejmowane działania zamierzone głównie dla utrzymania obiektów mających wpływ na działanie wojsk lub istotnych z punktu widzenia funkcjonowania państwa /zapory wodne, zakłady produkcyjne/. W wypadku podjęcia obrony wymuszonej należy unikać starcia z przeważającymi siłami przeciwnika, a w wypadku okrążenia wszelkimi siłami dążyć do przebiccia się lub przeniknięcia przez istniejące luki. Obrona określonego rejonu lub obiektu jest w warunkach działań partyzanckich zjawiskiem wyjątkowym.

Dywersja polega na bezpośrednim niszczeniu obiektów i urządzeń przeciwnika wpływających na wartość bojową jego wojsk oraz dezorganizację zaopatrzenia a także na niszczeniu jego siły żywej. W odróżnieniu od sabotażu

skutki dywersji widoczne są w momencie akcji lub w niedługim po niej czasie. Niszczenia lub napady wykonywane są przy użyciu środków walki. Podobnie jak podczas działań sabotażowych, w celu zapewnienia ich skrytości, poszczególne akcje powinny być prowadzone przy wykorzystaniu minimalnie wystarczającej ilości partyzantów. Działalność dywersyjna wymaga także dużej pomysłowości i inicjatywy, poszczególne akcje nie mogą być schematyczne ale w każdej z nich wyróżnić można następujące fazy:

- podejście do obiektu działania;
- wejście na teren obiektu;
- dokonanie uszkodzeń niszczeń lub innych działań zgodnie z celem akcji;
- odejście z miejsca akcji.

Istotnego znaczenia nabiera dobór obiektów dywersji, miejsca i czasu jej wykonania. Należy dążyć do tego aby najmniejszym nakładem i wysiłkiem osiągnąć maksymalne efekty.

b. niebrojne działania partyzanckie

Sabotaż polega na celowym, skrytym uszkodzaniu i pośrednim niszczeniu urządzeń związanych z działalnością gospodarczą przeciwnika a także na dezorganizowaniu innych dziedzin życia przez umyślne niewykonywanie lub wadliwe wykonywanie pracy.

Działalność sabotażowa nie wymaga broni palnej ani środków pirotechnicznych a jej skutki są tym większe im więcej ludzi jest zaangażowanych do jej prowadzenia. Działalność tą prowadzą w zasadzie te osoby, które na codzien mają dostęp do różnych urządzeń, biur a więc te , które mają stałe miejsca pracy. Akcje sabotażowe mogą mieć różnorodny charakter i dotyczyć mogą dokonywania uszkodzeń mechanicznych wytwarzanych urządzeń lub detal, niszczenia dokumentów itp. .Muszą to jednak być akcje prowadzone skrycie i w taki sposób aby ich efekty widoczne były po pewnym czasie ,wykluczającym skierowanie podejrzania na miejsce sabotażu. Wymaga to więc dużej skrytości działań, którą

zapewnia się między innymi poprzez angażowanie do poszczególnych akcji osoby pojedyncze lub nieliczne zespoły. Sabotaż może być stosowany do wykonywania szeregu zadań związanych z dezorganizacją gospodarki wojennej przeciwnika ze zwalczaniem jego systemu zaopatrywania, łączności oraz aparatu administracyjnego.

Działania rozpoznawcze mają na celu zbieranie informacji dla potrzeb własnych oraz dla potrzeb ruchu oporu jako całości jak i wojsk walczących na froncie. Należy je traktować jako formę działań partyzanckich polegającą głównie na zbieraniu informacji od ludności cywilnej, prowadzeniu informacji, stosowaniu podsłuchów, zdobywaniu dokumentów lub sprzętu mogącego stanowić źródło informacji.

5. WNIOSKI I KONSTATAcje

Biorąc pod uwagę koncepcje użycia oraz zadania wojsk lądowych w strategicznej operacji obronnej łatwo zauważyć, że efektywne wykorzystanie ich potencjału bojowego będzie zależało od sprawnego i terminowego przemieszczenia związków taktycznych i oddziałów na kierunek zagrożenia. Wymagać to będzie doskonałej organizacji tego przedsięwzięcia, tym bardziej, że sieć drogowa wykorzystywana będzie nie tylko przez przemieszczające się wojska. Dlatego nieodzowny jest sprawnie funkcjonujący system kierowania ruchem wojsk. W każdych warunkach powinien on osiągnąć gotowość do działania przed rozpoczęciem przegrupowania wojsk w okresie poprzedzającym ich operacyjne rozwinięcie.

Z uwagi na potrzebę osłony istotnych dla przemieszczania wojsk obiektów drogowych i komunikacyjnych część zadań z tym związanych przejąć powinny jednostki obrony terytorialnej podporządkowane RSzW i RKOT, mam na uwadze głównie bataliony obrony obiektów. Jednostki te rozwijane w oparciu o miejscowe zasoby żołnierzy rezerwy mogą (i powinny) ochraniać obiekty drogowe o istotnym znaczeniu dla ruchu (węzły drogowe i kolejowe, mosty na przeszkodach wodnych, wiadukty, tunele, itp.).

Jednostkami spełniającymi istotną rolę w zabezpieczeniu ruchu wojsk operacyjnych będzie żandarmeria terytorialna. Do zadań głównych tych wojsk zaliczyć można:

- zabezpieczenie rejonów rozmieszczenia, dróg przemieszczania przed niespodziewanym atakiem grup dywersyjnych, sabotażowych i innych grup zakłócających prawidłowy przebieg marszu;
- organizowanie patroli i włączanie ich w skład ubezpieczeń marszowych i ubezpieczeń postoju;
- organizowanie posterunków ochronnych w newralgicznych miejscach na drogach marszu wojsk operacyjnych (mosty, przeprawy itp.)

- organizowanie przedsięwzięć przeciwdywersyjnych i posterunków kontroli ruchu drogowego; prowadzenie rozpoznania rejonów ześrodkowania wojsk;
- zwalczanie grup dywersyjno-rozpoznawczych atakujących obiekty komunikacyjne, komuny maszerujących wojsk i wojska w rejonach ześrodkowania.

Zapewnienie płynności ruchu po wojskowych drogach samochodowych, jak i drogach manewru, przekracza możliwości przemieszczających się wojsk operacyjnych, dlatego niezbędnym wydaje się połączenie wysiłków organów kierowania ruchem wojsk, z zadaniami jednostek obrony terytorialnej, oraz etatowych sił regulacji ruchu związków taktycznych (oddziałów) w jeden spójny system umożliwiający sprawne kierowanie ruchem i bezpieczny pobyt wojsk w rejonach. Nie bez znaczenia pozostanie także podział kompetencji w tym zakresie, co powinno zminimalizować ilości sił przewidzianych do realizacji tych zadań bez obniżenia jakości ich wykonania.

Planując przemieszczanie przewidujemy także rejony odpoczynków oraz rejony ześrodkowania po jego zakończeniu. Wybór tych rejonów nie jest więc dziełem przypadku lecz starannie przemyślaną decyzją. Aby wojska mogły bezpiecznie w nich przebywać rejony te spełniać muszą odpowiednie wymogi:

- zapewnienie skrytości rozmieszczenia
- obronę przed środkami rozpoznania i rażenia;
- obronę przed środkami napadu powietrznego przeciwnika;
- możliwość sprawnego jego opuszczenia;
- zapewnianie dogodnych warunków do odpoczynku żołnierzy;
- dobre warunki sanitarno-epidemiologiczne;
- wystarczająca ilość źródeł wody;
- dogodne warunki dla ruchu wojsk.

Określenie przydatności wybranych rejonów do rozmieszczania wojsk nie jest często możliwe przed rozpoczęciem przemieszczania. Wyjątek w tym względzie stanowią rejon alarmowe wybierane znacznie wcześniej niż wejdą tam wojska.

Powszechna praktyka rozmieszczania wojsk w kompleksach leśnych, mimo niewątpliwych zalet, nie odpowiada wymogom wcześniej określonym dla rejonów rozmieszczenia. Sądzić należy, że w wypadku konfliktu, wojska zajmować będą rejon poza dużymi masywami leśnymi we wsiach i osiedlach, gdzie istnieją znacznie lepsze warunki do przebywania wojsk. Mam tu głównie na uwadze:

- łatwość rozśrodkowania;
- doskonale maskowanie;
- zwiększenie odporności na uderzenia środkami rażenia;
- dobre warunki do odpoczynku i zachowania higieny osobistej żołnierzy;
- możliwość korzystania z miejscowych źródeł zaopatrzenia;
- korzystanie z łączy telefonicznych ministerstwa łączności i telekomunikacji;
- łatwość opuszczenia rejonu.

I tak przestrzegając zasad rozśrodkowania wojsk aby rozmieścić kompanię potrzeba jest 10-12 zabudowań wiejskich. dla rozmieszczenia batalionu wystarcza niewielka wieś 50-60 budynków. Rejon te stanowić mogą fragment obszaru odpowiedzialności wojsk obrony terytorialnej, dlatego wcześniejsze ich wskazanie pozwoli wojskom OT na ich dodatkowe rozpoznanie, ubezpieczenie, a nawet pomoc przy rozśrodkowaniu.

Pomyślne dotarcie wojsk do wyznaczonych pasów i rejonów odpowiedzialności to istotny, ale zaledwie początkowy etap działań taktycznych w operacji obronnej. Pierwsza część tej operacji w zależności od zagrożenia oraz zamiaru jej rozegrania, prowadzona będzie w pasie przygranicznym. Pas ten będzie częścią strefy osłony, gdzie przewiduje się użycie sił obrony terytorialnej i wydzielonych oddziałów wojsk operacyjnych. W całokształcie problematyki

obronnej siły te spełniać będą wyjątkowo ważną rolę. Ich skład i sposób działania powinien zmusić przeciwnika do ujawnienia zamiaru określając kierunki jego głównych uderzeń a ponadto maksymalnie opóźnić uderzenie jego sił głównych.

Dla wydzielonych wojsk operacyjnych działających w strefie osłony działania te będą nosiły charakter planowych **działań opóźniających**, których celem będzie odsunięcie w czasie podjęcia rozstrzygającej walki z przeciwnikiem do momentu, kiedy potencjały wojsk nacierających i broniących się nie osiągną porównywalnych parametrów, a warunki terenowe obszaru rozstrzygającego starcia umożliwią skuteczne wykorzystanie możliwości broniących się wojsk. Działania te mogą być efektywne tylko wówczas jeśli w pełni zostaną wykorzystane możliwości wojsk obrony terytorialnej i manewrowych wojsk operacyjnych.

Aby skutecznie zrealizować zadania przy znanym powietrzno-lądowym charakterze działań zaczepnych przeciwnika, siły wydzielone do prowadzenia działań opóźniających cechować musi zdolność do szybkiego przenoszenia wysiłku, a więc duża manewrowość porównywalna z manewrowością sił nacierających.

Z powyższego wynika, że do działań opóźniających najbardziej predysponowanymi są zgrupowania taktyczne, których trzon stanowią - z uwagi na swą ruchliwość taktyczną pododdziały (oddziały) zmechanizowane i pancerne.

Gdzie więc w tym rodzaju walki jest miejsce dla formacji cechującej się terytorialnością działań? Odpowiedź inna niż twierdząca, świadczyłaby o złym pojmowaniu istoty i przeznaczenia tych wojsk. W strefie osłony bez wątpienia znajdują się rejony odpowiedzialności, a często i obiekty poddane ochronie wojsk OT. Działanie w nich licznych wojsk obrony terytorialnej zwiąże walką znaczne siły przeciwnika a poprzez wcześniejsze inżynieryjne przygotowanie terenu znacznie ułatwi wojskom operacyjnym manewrowe działanie.

Prowadzenie rozpoznania, fortyfikacyjna rozbudowa terenu, budowa zapór i niszczeń, ubezpieczenia, obrona wytypowanych obiektów, a także prowadzenie działań nieregularnych na tyłach nacierających wojsk, to znaczący wkład w osiągnięcie celu działań opóźniających. Tak pojmowana rola wojsk OT w

działaniach opóźniających nie zmniejsza znaczenia mobilnych wojsk operacyjnych, lecz istotnie ogranicza zakres ich zadań, pozostawiając te o kluczowym znaczeniu dla osiągnięcia celu prowadzonych działań.

Powstaje więc pytanie - na ile użycie wojsk obrony terytorialnej zmieni zasady prowadzenia działań opóźniających przez wydzielone siły wojsk operacyjnych? Odpowiedź nie jest prosta.

Nie wnikając zbyt głęboko w tę problematykę, już pobieżna analiza sugeruje efekty tego współdziałania bowiem:

- poprzez rezygnację z kierunków drugorzędnych na rzecz wojsk OT wzmocniony zostanie opór wojsk operacyjnych na kierunkach spodziewanych głównych uderzeń przeciwnika;
- zwiększone mogą być pasy działań wojsk operacyjnych;
- zmieni się sposób i forma oddziaływania na przeciwnika, który będzie narażony na uderzenia ze skrzydeł i od wewnątrz z terenu czasowo przez niego opanowanego
- zwiększyć można ilość pozycji opóźniania;
- zmianie ulec powinno ugrupowanie bojowe do prowadzenia tych działań.

Nasuują się także wnioski co do składu i wyposażenia wydzielonych wojsk operacyjnych, szczególnie w zakresie wyposażenia w samobieżne skuteczne środki obrony przeciwlotniczej, urządzenia do zdalnego minowania, środki przeciwpancerne o dużym zasięgu, samobieżne środki wsparcia, a także dymne środki maskujące.

Walka w strefie osłony, działania opóźniające jak i obrona pozycyjna powinny doprowadzić do powstrzymania przeciwnika i stworzenia warunków do wykonania zwrotu zaczepnego. Na skuteczność tych działań istotny wpływ wywierać będą zadania realizowane przez wojska OT w rejonach odpowiedzialności.

Rejony te są stałe zarówno w czasie pokoju, jak i wojny. Tak więc wojska operacyjne wchodząc do wyznaczonego pasa (rejonu) nie wchodzą na „ziemię niczyją,” lecz na ziemię będącą obszarem działań wojsk obrony terytorialnej.

Jeśli siły te przejmą na siebie część zadań zabezpieczających i wspomagających, to wojskom operacyjnym pozostaną do wykonania zadania o kluczowym znaczeniu dla trwałości obrony. Mam tu głównie na uwadze obronę kierunków czołgodostępnych, a także aktywne działania wspierające realizację zadań przez wojska obrony terytorialnej. Rodzi się więc pytanie: Czy dotychczasowa **struktura obrony** taktycznej zachowa swą aktualność? - odpowiedź wydaje się jednoznaczna.

Wszystkie elementy tej struktury w kontekście zadań realizowanych przez wojska obrony terytorialnej muszą ulec przewartościowaniu. Typowa dla szczebli taktycznych obrona pozycyjna zmieni swój charakter, a przede wszystkim sposób osiągania celu, którym jest utrzymanie zajmowanego pasa (rejonu) obrony. Część sił - wojska obrony terytorialnej, obroną drugorzędnych kierunków oraz miejscowości i obiektów o istotnym znaczeniu obronnym, utrudniać będą przeciwnikowi manewr i przenoszenie wysiłku oraz wiązać walką znaczną część jego sił. Wojska operacyjne bazując na przygotowanej infrastrukturze taktycznej, częścią sił utrzymywać będą rejon i rubieże na kierunkach głównych uderzeń przeciwnika. Siły główne aktywnymi działaniami dążyć będą do wytrącenia inicjatywy nacierającym. Powstanie więc potrzeba przyjęcia **ugrupowania bojowego** adekwatnego do przewidywanych zadań, gdzie skład poszczególnych elementów może zasadniczo różnić się od przyjmowanego dotychczas, a zadania - wykraczać poza tradycyjnie przyjmowane.

Udział wojsk obrony terytorialnej w walce obronnej nie pozostanie bez wpływu na **razenie ogniowe**. Włączenie doń środków ogniowych o różnych możliwościach oddziaływania z jednej strony uczyni go skuteczniejszymi, z drugiej - wymagać będzie dodatkowych zabiegów organizacyjnych, jak i zwiększonej ilości dostarczanych środków materiałowych.

Trwałość obrony opiera się zasadniczo na trzech głównych czynnikach: **sile ognia broniących się wojsk; ich manewrowości; wykorzystaniu dogodnych właściwości terenu.**

Dlatego ranga **infrastruktury taktycznej pasa (rejonu) obrony** rośnie. Wyznaczenie wojskom obrony terytorialnej obszarów odpowiedzialności spowoduje, że część zadań wojsk operacyjnych związanych z rozpoznaniem terenu i jego inżynierskim przygotowaniem przejmą wojska OT.

Mogą to być zadania polegające na osłonie skrzydeł, przygotowaniu pod względem inżynierskim rubieży ogniowych, kontrataku czy udział w dostarczaniu danych o przeciwniku.

Podstawą wszelkich działań jest sprawnie funkcjonująca **informacja**. Polega ona na jej gromadzeniu, informacji oraz informacyjnym oddziaływaniu na wojska własne i przeciwnika. Znaczący wkład w tym względzie wnoszą wojska OT. Doskonała znajomość terenu, zawczasu zorganizowany system rozpoznania odporny na zakłócenia stanowi odciążenie wojsk operacyjnych oraz doskonałe uzupełnienie przedsięwzięć przez nich organizowanych.

Działania zaczepne mają na celu pobicie przeciwnika, który włamał się w głąb obrony i odzyskanie utraconego obszaru. Działania te na szczeblu taktycznym nazywamy **natarciem**. Co do jego kluczowego znaczenia w całokształcie prowadzonych działań nie ma już obecnie wątpliwości, jest to bowiem najwyższa forma aktywności obrońcy.

W funkcjonujących dokumentach normatywnych, a także opracowaniach naukowych i szkoleniowych prezentowane jest nowe spojrzenie, pozbawione naleciałości doktryny UW. Zawiera ono szereg rozwiązań odpowiadających wymaganiom działań prowadzonych na własnym terytorium w ramach operacji obronnej. W działaniach tych podobnie, jak i w poprzednio omawianych rodzajach walki, nie zawsze uwzględnia się funkcjonowanie wojsk obrony terytorialnej. Nie do rzadkości należą przypadki, że wojsk tych nie dostrzega się podczas działań zaczepnych wojsk operacyjnych.

Zakładając, że poprzez natarcie odzyskiwać będziemy utracony obszar, to rolę wojsk obrony terytorialnej w tym rodzaju walki widzieć można w dwóch aspektach: zapewnieniu swobody podejścia i rozwinięcia wojsk podczas

przechodzenia do natarcia z marszu, oraz współdziałania z wojskami obrony terytorialnej prowadzącymi działania nieregularne i walczącymi w okrążeniu w głębi ugrupowania przeciwnika ..

Pierwsze z przedstawionych zadań stworzyć może stosunkowo komfortową sytuację wojskom operacyjnym, polegającą na przygotowaniu i utrzymaniu dróg podejścia przez rejony odpowiedzialności, osłonie tych dróg, a także wykonanie niektórych prac inżynierskich na rubieżach rozwijania, w rejonach stanowisk ogniowych środków wsparcia oraz przed rubieżą ataku. W tworzonym ugrupowaniu do natarcia pozwoli to na zmniejszenie sił wydzielonych do ubezpieczenia przemieszczających się wojsk i technicznego utrzymania dróg. Łatwiej będzie można rozstrzygnąć wiele problemów logistycznych. Jeśli zaś chodzi o prowadzenie natarcia, to na jego przebieg niewątpliwie wpływ wywrą działania prowadzone w głębi ugrupowania przeciwnika. Zaangażowanie go w walkę z wojskami okrążonymi i prowadzącymi działania nieregularne, spowoduje zmniejszenie ilości sił i środków na przednim skraju obrony, co zapewne nie pozostanie bez wpływu jej pokonanie i późniejsze rozwijanie natarcia.

Zakładam także, że nacierającym wojskom określać można obiekty do opanowania głębiej niż dotychczas. Będą okoliczności sprzyjające częstszemu stosowaniu oddziałów wydzielonych i desantów taktycznych głównie w celu rozsadzenia obrony od wewnątrz i tworzenia warunków dla dynamizowania swych działań zaczepnych. To zapewne wpłynie na potrzebę tworzenia większej liczby odwodów w miejsce ciężkiego II rzutu. Wiązałoby się to jednak z koniecznością pełnego usamodzielnienia taktyczno-ogniowego tworzonych zgrupowań.. Sygnalizowany zaledwie problem wymaga szczegółowego rozpatrzenia, aby działanie obydwu składników sił zbrojnych dawało efekt synergiczności

ZAKOŃCZENIE

Przyjęta procedura badawcza oraz zastosowane metody badań umożliwiły osiągnięcie założonego celu pracy oraz pozwoliły na rozwiązanie głównego problemu badawczego.

Założona hipoteza robocza potwierdziła się głównie w części dotyczącej zmian jakie należy wprowadzić w treściach poszczególnych rodzajów działań taktycznych. Dalszych badań wymaga zaproponowana systematyka działań taktycznych stanowią istotę nowego spojrzenia na udział sił obrony terytorialnej w walce zbrojnej.

Rozstrzygnięć teoretycznych wymaga także pojawiająca się potrzeba zdecydowania czy istnieje konieczność wyodrębnienia taktyki działań wojsk obrony terytorialnej z teorii taktyki ogólnej, czy też włączenia form walki tej formacji do działań taktycznych wojsk lądowych tworząc w ten sposób spójną teorię walki zbrojnej wojsk lądowych.

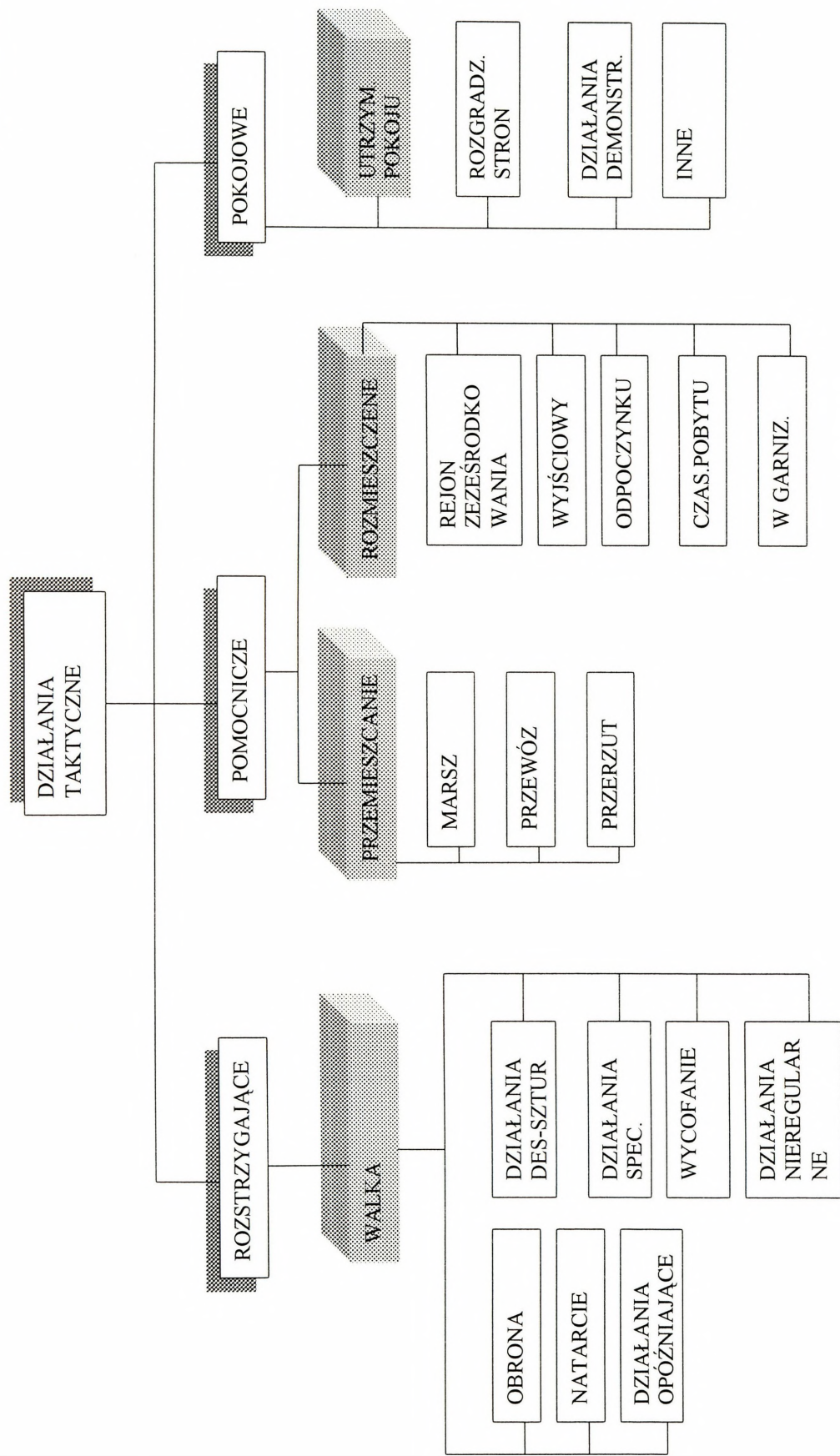
WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW

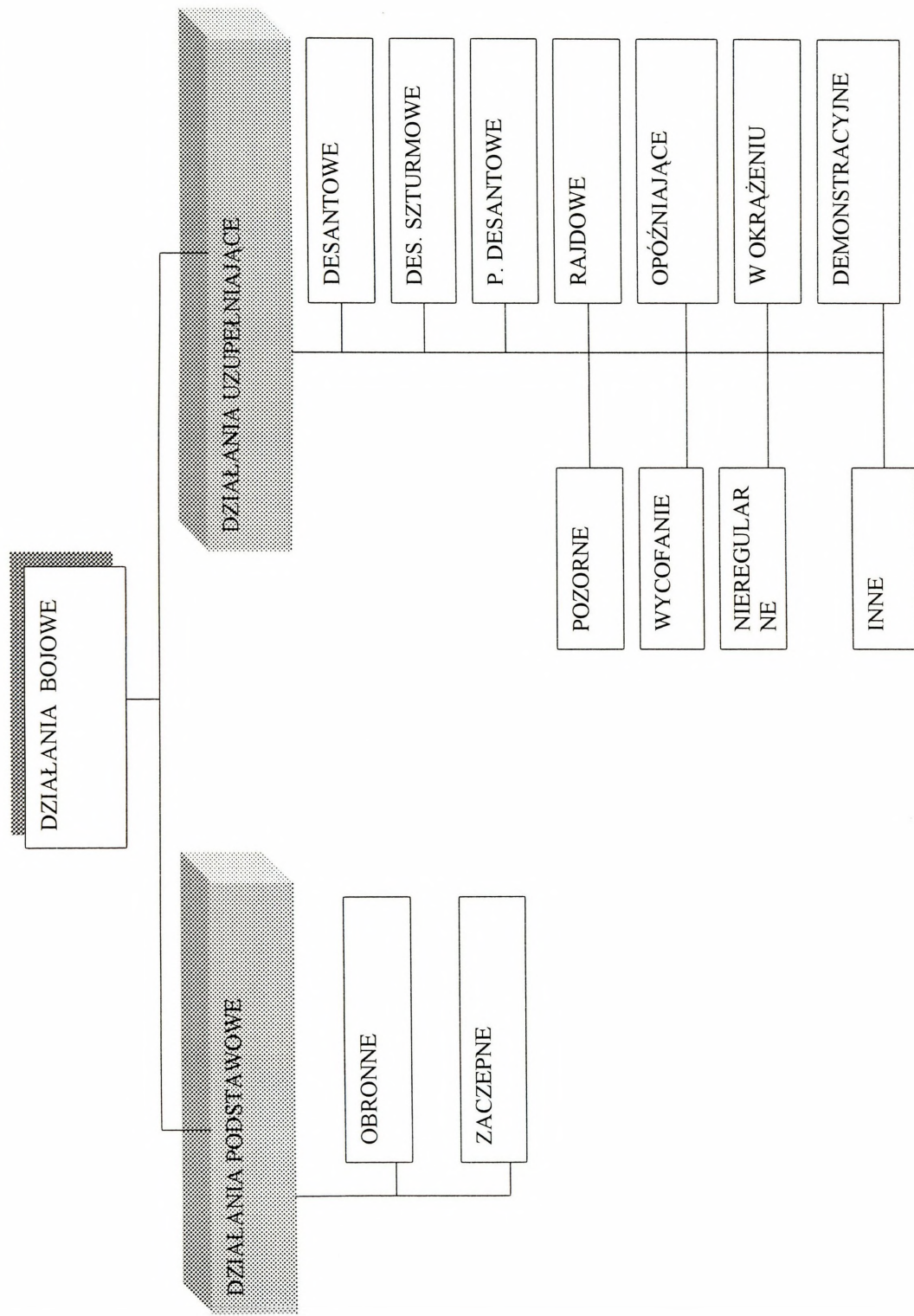
1. Klasyfikacja działań taktycznych wg płka. dra. M. HUZARSKIEGO.
2. Podział działań bojowych wg płka. dra. Waldemara KACZMARKA.
2. Kwestionariusz do prowadzenia wywiadów z ekspertami i uogólnione wyniki badań.
3. Współdziałanie związku taktycznego z OT w obronie.
4. Zadania OT w działaniach opóźniających BZ.
5. Zadania OT w natarciu ZT

LIERATURA

1. Balcerowicz B, Koziej S, Doskonalenie strategii wojennej sztuki operacyjnej i taktyki, Warszawa 1991.
2. Balcerowicz B, Obrona narodowa i zobowiązania sojusznicze, Warszawa 1997.
3. Chocha B, Obrona terytorium kraju, Warszawa 1974.
4. Chocha B, Rozważania o taktyce, Warszawa 1982.
5. Clausewitz C, O wojnie, Warszawa 1958.
6. Doktryna taktyczna NATO ATP-35-B Warszawa 1997.
7. Działania taktyczne wojsk lądowych, podręcznik, AON Warszawa 1995.
8. Huzarski M, Działanie dywizji II rzutu operacyjnego korpusu, AON Warszawa 1995.
9. Huzarski M, Obrona związku taktycznego, AON Warszawa 1995.
10. Huzarski M, Powietrzno-lądowe natarcie związku taktycznego, AON Warszawa 1993.
11. Huzarski M, Zmiany w teorii taktyki ogólnej wojsk lądowych pk "KLAMRA", AON Warszawa 1998.
12. Jakubczak R, Działania nieregularne wojsk obrony terytorialnej, MW 4/96 s. 82.
13. Jakubczak R, Marczak J, System obrony terytorialnej III Rzeczypospolitej, AON Warszawa 1997.
14. Jakubczak R, System obrony terytorialnej w zwalczaniu dywersji, MW 3/96 s.63.
15. Kaczmarek W, Kierunki rozwoju środków walki wojsk lądowych Myśl wojskowa 6/95.
16. Kaczmarek W, Natarcie związku taktycznego, rozprawa habilitacyjna, AON Warszawa 1997.
17. Koziej S, Teoria sztuki wojennej, Warszawa 1993.
18. Leksykon wiedzy wojskowej, Warszawa 1974.

19. Lidwa W, Działania taktyczne wojsk operacyjnych w warunkach współdziałania z obroną terytorialną, Materiały z konferencji naukowej , AON Warszawa 1998.
20. Marczak J, Pawłowski J, O obronie militarnej polski przełomu XX i XXI wieku, Warszawa 1995.
21. Nożko K, Sztuka tworzenia przewagi, Warszawa 1994.
22. Omówienie treningu sztabowego pk "PAŹDZIERNIK 97, s18.
23. Scibiorek Z, Rozważania o obronie, Warszawa 1993.
24. Scibiorek Z, Działania opóźniające, Warszawa 1995.
25. Regulamin wojsk lądowych bundeswehry, Warszawa 1992.
26. Regulamin działań taktycznych wojsk lądowych cz. II. , Warszawa 1994.
27. Wróblewski R. Taktyka jako dyscyplina naukowa, Warszawa 1987.
28. Słownik terminów i definicji NATO- AAP- 6 (U), Warszawa 1998.
29. Sprawozdanie z badań prowadzonych podczas ćwiczenia dowódczo- sztabowego pk. "LATO-96", Warszawa 1996.
30. Wyniki badań prowadzonych podczas ćwiczenia po. WRZESIEŃ-90, Warszawa 1990.

Podział działań bojowych wg płka. dra Waldemara KACZMARKA

KWESTIONARIUSZ DO PROWADZENIA WYWIADÓW Z EKSPERTAMI I UOGÓLNIONE WYNIKI BADAŃ

- I. TEMAT: WPLYW ZADAŃ OBRONY TERYTORIALNEJ NA PRZEOBRAŻENIA W TAKTYCE OGÓLNEJ.
- II. CEL: Zebrać i naukowo opracować opinie ekspertów zgodnie z problematyką rozmowy kierowanej.
- III. TEREN; sztab Generalny WP- Zarząd dowodzenia, Akademia Obrony Narodowej –Wydział wojsk lądowych i Wydział Strategiczno - Obronny, Dowództwa li 12 DZ .
- IV. ZAKRES PROBLEMOWY:

Katedra taktyki ogólnej prowadzi badania mające na celu określenie treści o jakie należy wzbogacić teorię działań taktycznych aby w aktualnych i perspektywicznych warunkach funkcjonowania obrony terytorialnej zapewnić im najwyższą efektywność. W związku z powyższym uprzejmie proszę panów o wyrażenie swoich opinii dotyczących następujących kwestii;

1.Jaka powinna być rola terytorialnych organów dowodzenia w systemie kierowania wojskami lądowymi ?

2.Wjakim rodzaju działań taktycznych wojsk operacyjnych przewiduje się uzyskać największe korzyści z funkcjonowania wojsk obrony terytorialnej ?

3Jaki skutek przyniesie realizacja zadań przez obronę terytorialną na działania ofensywne ?

4.Jak zmieni się teoria działań defensywnych w związku z przyjęciem części zadań przez obronę terytorialną?

- V. UODGÓLNIONE WNIOSKI ZPRZEPROWADZONYCH BADAŃ OPINII EKSPERTÓW.

Ad.1 Panuje powszechne przekonanie, że terytorialne orany dowodzenia (RSzW i RKOT) powinny przyjąć rolę kierowniczą w stosunku do wszystkich sił obrony terytorialnej stacjonujących na obszarze odpowiedzialności. Bezpośrednio

za dowodzenie wojskami obrony terytorialnej na najniższych szczeblach powinny zdaniem ekspertów odpowiadać RKOT.

Eksperci uważają, że powołanie tych instytucji wiązać się musi z „zasileniem funkcjonujących WKU kadra, która byłaby zdolna dowodzić wojskami. Widzi się potrzebę funkcjonowania tej instytucji zarówno w okresie pokoju jak i wojny. W okresie pokoju główna ich rola sprowadzała by się do działalności szkoleniowej w podległych jednostkach OT, prowadzenia studiów operacyjnych, planowaniu działań obronnych, przygotowaniu systemu rozpoznania, utrzymywania kontaktów ze sferą niemilitarną i administracją terenową. Po wybuchu konfliktu zbrojnego obok zadań mobilizacyjno – uzupełnieniowych organy te przejęłyby dowodzenie wojskami OT. Zastrzega się że, w wypadku gdy w obszar odpowiedzialności wejdą wojska operacyjne, to dowódca wojsk operacyjnych przejmie dowodzenie wszystkimi wojskami znajdującymi się a danym obszarze.

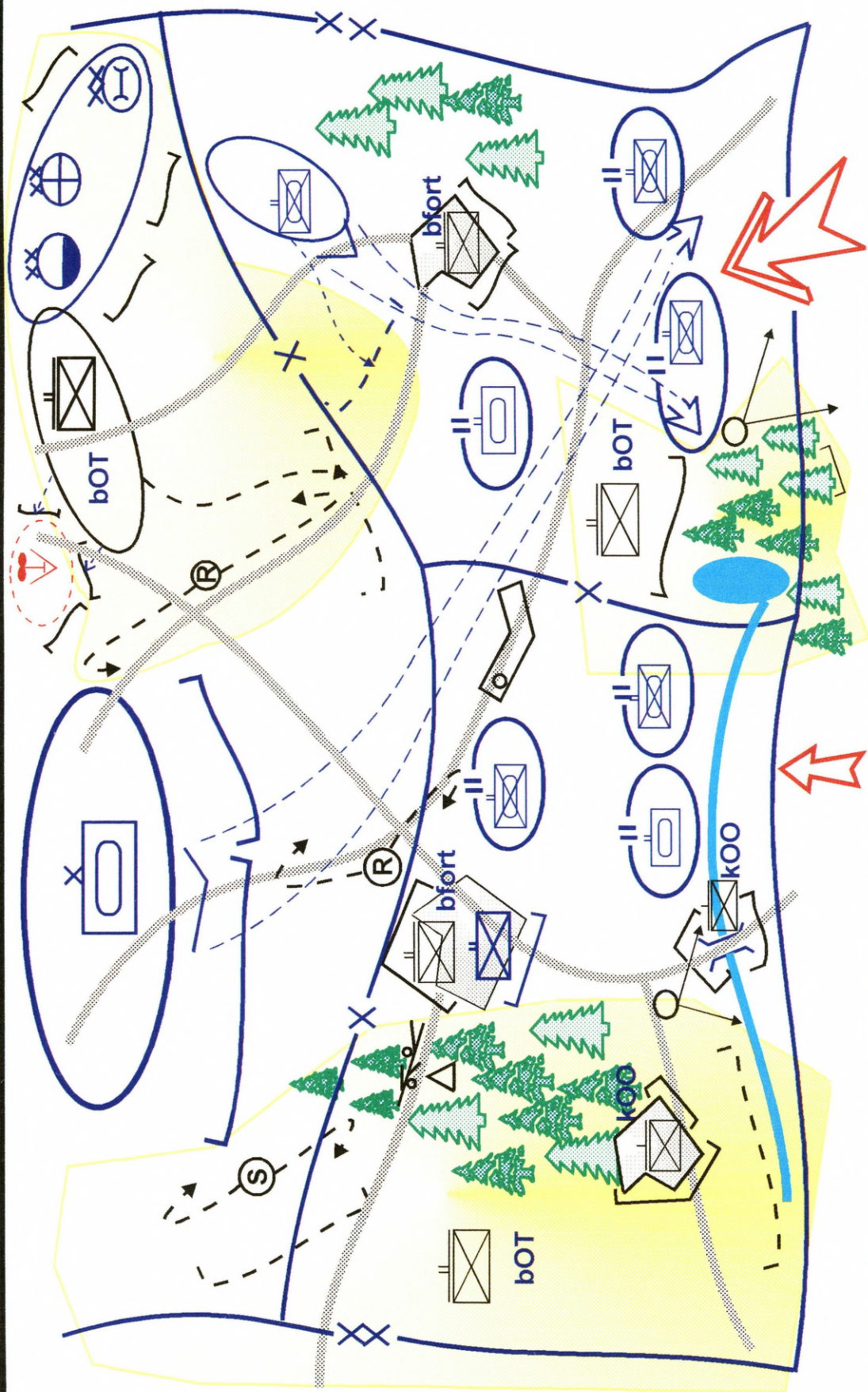
2. Eksperci uważają, że we wszystkich rodzajach działań taktycznych korzystnym okazać się może udział w nich wojsk obrony terytorialnej. Szczególnego jednak znaczenia dopatrują się w obronie, działań opóźniających oraz podczas przemieszczania i rozmieszania wojsk. Generalizując stwierdzić można, że w działaniach defensywnych lepsze są możliwości korzystania ze wsparcia działań przez wojska OT. Na utraconym obszarze trudno będzie liczyć na szeroki rozmach działań nieregularnych. Szczególną uwagę zwracano na potrzebę zapewnienia swobody manewru narodowym i sojusznicznym wojskom operacyjnym przemieszczającym w rejony działania

6. Eksperci byli jednomyślni w twierdzeniu że w natarciu można rozpatrywać działanie wojsk OT w sytuacji gdy znajdują się one w obszarze zajęтым przez przeciwnika. Prowadzą więc działania nieregularne, w okrążeniu bądź bronią wybranych miejscowości oraz gdy prowadzi one normalne działania w obszarach odpowiedzialności. W każdej z wymienionych sytuacji dostrzegana jest inna rola tych wojsk i inaczej oceniane możliwości korzystania z ich bojowych możliwości.

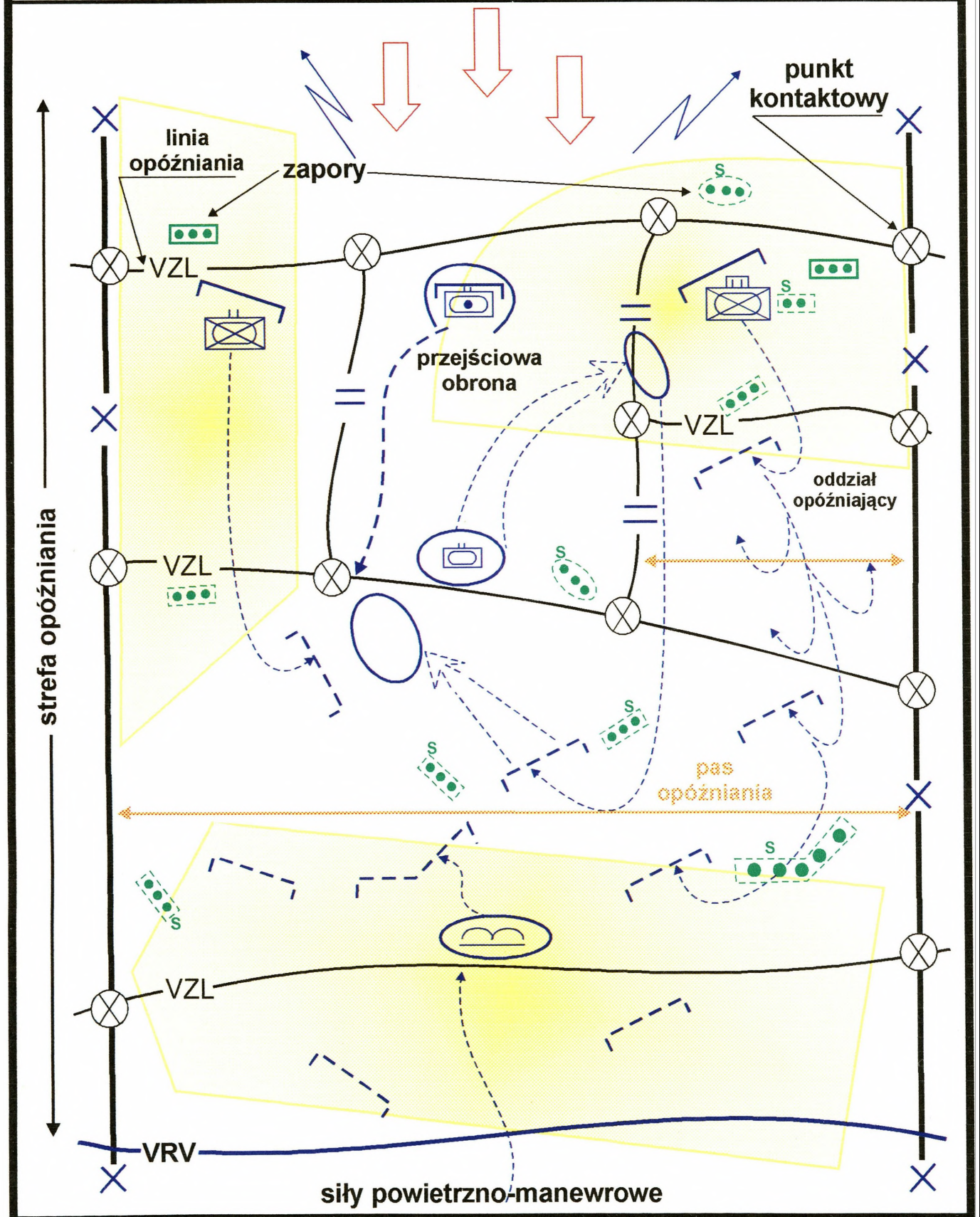
7. Eksperci uważają, że teoria działań obronnych (defensywnych) nie ulegnie zasadniczej zmianie. W Klasyfikacji działań taktycznych należy dokonać niezbędnych uzupełnień wprowadzając te rodzaje walki, które dotychczasowej klasyfikacji nie występowały. Zaliczono do nich takie rodzaje działań jak: działania nieregularne a w nich działania partyzanckie, sabotażowe i dywersyjne oraz działania ochronno- obronne przeciwdesantowe i przeciwdywersyjne .

W poszczególnych rodzajach przyjmowanych dotychczas działań defensywnych (obrona, opóźnianie) istnieją obszary w których współdział w walce wojsk OT, przyniesie niewątpliwie wiele korzyści. Eksperci uznają, że wojska te w działaniach defensywnych wykonują istotną część zadań dotyczącą fortyfikacyjnej rozbudowy terenu, osłony kierunków pasywnych , walki z desantami i dywersją oraz obrony wydzielonych obiektów i miast Ta ilość zadań umożliwi wojskom operacyjnym skupienie się tylko na tych najistotniejszych rzutujących na wynik walki.

WSPÓŁDZIAŁANIE ZT Z OT W OBRONIE

ZADANIA OT W DZIAŁANIACH OPOŹNIAJĄCYCH BZ

ZADANIA OT W NATARCIU ZT

